

రొహిణీ ను ధా క ర వి జ య ము .

ఇది "అలంకారము" లోని "రొహిణీ" అను అంశమునకు సంబంధించినది.
వాణిజ్యమునకు అనువంశము వాడుకము.

పాతా నేంకటకృష్ణయ్య

కవిరము.

Te
894.8132
Ve 249 ro

కు బృహద్రామ గారి చే

కవిరము.

Te
894.8132
Ve 249 ro

కవిరము.

రొహిణీ ను ధా క ర వి జ య ము .

కవిరము ముద్రాక్షరశాలయము

ము ద్రి త ము.

1925

GOVERNMENT OF INDIA
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA

Class No.

TE
894.8132

Book No.

ve 24970

N. L. 38.

MOIPC-81-18 LNL/82-37-1-03-100,000.

శ్రీ కర్ణాటక

రోహిణీ ను ఛాకర విజయము.

ఇవ్వది "అశ్వమేధ" లోని "కేమర" నామ
కథ ననుసరించి వ్రాయబడిన అశ్వమేధ గాథ.

హాదా మేకటావయ క్రమము.

పాఠశాల సుబ్బరావుగారిచే వ్రాసినది.

మూలము.

కావ్యము.

కావ్యము చివర ఘనముగా వ్రాసినది
కావ్యము ముద్రాక్షరములను
మరియు పరిశీలించు.

1925.

[ప్రచురితము]

[మొదల 0-12-0

5m
Telao
SHELF LISTED

Te
894.8132
Ve 249 No

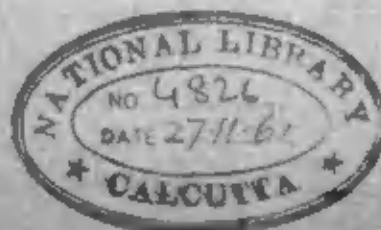
ప్రకటన.

ఈనాటకము యొక్క సమస్త కైవస హక్కులను మేము
పొందియున్నాము గనుక మా అనుమతి లేనిది దీని నెవరూ
కొనబెట్టకూడదు.

మరియు మావద్ద సంగీత గ్రంథములు నవలలు నాటక
ములు వగైరాలు దొరకుదు. కొరత యెడల క్షమాచరింప
లేముగా వంకటపూరు.

పారుపూడి సుబ్బారావు & నన్ను.

కాకినాడ.

అంధావాటక కలాభిమానులారా !

నే నీ గ్రంథమును ప్రభుభయమున రచించుచుంటున్నాను. నూతనోత్సాహంబుచేర్చి రసమిష్ణుండవై దేశకాలపాత్రంబులను గమనింపకయే భావరసాలంకార విజృంభణంబుల నెక్కింత విపులీకరించితిని. ఆ కారణంబున నియ్యది సహృదవృద్ధులగు పాశ్చాత్యులకు రంజించునగాని మైదానుకూటుతోడను రెండుమూడు 'బుద్ధి'ల తోడను గంట గంటవృథలో వాటకము పూర్తిగా దర్శింపఁబడవలయు ననియెడి వాటకప్రదర్శకులను రంజింపలేకపోయెను.

అట్లయ్యు నీవాటక రాజంబు పాశ్చాత్యులగు రసకవనసమాదరణంబుననో వస్తుగారవంబుననో దైవానుగ్రహంబుననో పెక్కుపార్శ్వ ప్రదర్శనభాగ్యం బనుభవించకపోయినను కూర్పునకు చెయ్యివీతులు పోవున రెండుచర్యాయములు ముంద్రొక ప్రవచనము నిప్పును తృతీయముద్రగా భాగ్యం బనుభవించినది.

ఈ మూడవకూర్పున నామితుల పోత్సాహముచే నవనాగరిక ప్రదర్శకాభిరుచి ననుసరించి నితోత్సాహంబు వడచి రసభంగంబుగా కుంతః ప్రదర్శనానుకూలంబగునటుల గ్రంథమును మిక్కిలి సంకుచితంబుగావించితిని. దీని నలుంగక వర్తలత్వంబున నన్ను మన్నింకఁ గరుణా తరంగిణులగు విద్వాన్ముఖులఁ బోషించుచు నింకటితో విరమించుచున్నాడను. పఠియూ.

జే. గీ. కాంచెత్తెనను రుచిగల మంచవార

మధురముగ నుండు గాన నమ్మనములందు

వస్తుగారవమున దీనిఁ బాశ్చాత్యులెల్ల

కావరింతురటంచు నే వాత్సల్యదలఁతు.

కా. నా. డ.

ది 15.7-1925,

ఇట్లు విన్నవించు

విబుధులన విధేయుఁడు,

మోతా మేకటవృక్షవి.

ఈనాటక ములో వచ్చు ముఖ్య పాత్రములు.

—: ప్రవేశము:—

1. రత్నాకరుడు—సింహాశ్రయము నేలకు రాజు.
(కథానాయకుని తల్లిది)
2. సుధాకరుడు—రత్నాకరుని పుత్రుడు. (కథానాయకుడు)
3. వికారముడు—సుధాకరుని వర్మనలుడు.
4. దక్షుడు—రాంచాలదేశపు రాజు. (కథానాయక తల్లిది)
5. కూతురి—దక్షుని మొదలి.
6. ద్వితి సేతుడు—రోహిణి బాదముడు. (కాటసారి)
7. జనమృత్యుడు—కంచుకి. (దక్షుని భటుడు)
8. పుష్పదంతుడు—గంధర్వుడు. (మనోరంజని భర్త)
9. కొమలాలుడు } ప్రవేశములు.
10. సుదంతుడు }
11. రాజకీలుడు—మగధదేశాధిపతి.
12. మానవర్మ—రాజకీలుని మొదలి.

—: ప్రేమ:—

1. రోహిణి—దక్ష రాజు కూతురు. (కథానాయక)
2. మనోరంజని—గంధర్వశ్రీ. (పుష్పదంతుని భార్య)
3. సకుల }
4. మాధవి } రోహిణి పెరిగితియులు.

శ్రీమద్రామాయణము

అష్టాదశ స్కంధములు

అష్టాదశ స్కంధములు

మి. అకలంకుండు సవాదిపూయముండు ని + త్యాశ్శ్రుంతుఁడవ్వవగో
 శకుఁ దానందమయండు నవ్యయుఁడు వి + శ్వేదప్త లోకాధినా
 యకుఁ దాన్మాయవిశాకుఁ దన్మతుఁడును వ్యక్తందితాభ్యాత్మత
 త్యక కాలంకృతుఁ దీపభాసదుల నిత్యంబున్ గృహన్ బ్రోచురన్.
 ౩. తమ్ములనూడు మాను వెలి + నమ్ములు బాణచయంబు లందఱ
 తమ్ములు వాణ లిటువు ను + భర్తమఁగాఁగఁ బ్రేమత్తచంచరీ
 కమ్ముల శింశపవము + గర్జి విరాగతయేర్చు నొప్పు నా
 కమ్మునింటిలోఁడు కుతు + కమ్మున సొల్లు మొసంగుమోలగా,
 (అనిసభ్యులఁగై బుష్పములను కల్లుచున్నాఁడు).

ఇట్లువాందిముగియిగానే,

మూర్తి—అహ! నేటి వాపూశ్శ్రవణవపుణ్యులతోకురంబులు ఫలించి
 నదికాఁజాలు. నకలకలాగోవిదవిద్యజ్ఞప్రసంగోపాబంధురంబును
 సభామందిరంబున నే నమంచానందకందళితహృదయారవిం
 దుండవై నానేర్చువిధంబున నీహుటకంబును బ్రేదర్శించెద.
 నటి! నటి!

మి—అర్యా ఇదిగో వచ్చితిని (అని మూర్తిధారుని నమోపించి)
 నాథా, ఏమిసెలవు? నేనలంకృతురాల నగుచుండ నిట్లు

నన్నంత తొందరగా విరిపించిరి? (అని నలువక్కల గల
యఁజూచి) అహ! అక్కర్లుము అక్కర్లుము! (అని వెలుగు
నభివయించుచు)

ఉ. అక్కడ వోలుచున్న యది : తుండపురంగుల నెప్పుడెడెడ
విచ్చిలి వాడుచూడ్పియిలు : నిల్లును గొల్పెను పీఠకాంతులీ
నిక్కునఁ దండ్రివాడఁజూలు : నివృత్తగానములుం జెలంగు న
ల్లక్కడ నభ్యులందఱు : యెంబునానూడి రిడెను దిశిమీ !

సూరి—అక్కా! ఇప్పుడీచట శృంగారకరుణల నెల్లఁగొల్పెను
నెక్కచదుక్కారతిన వాటకము నోడర్పించుటకును విని
చానిని గారవింపుటై నభ్యులందఱు జయచేసియున్నారు.
దుర్బటంబును నిక్కర్లుంబును నెరవేర్చుటలో వాకు నెవఁకారి
లేదిగ నుండునునని నిన్నుటకు రప్పించితిని.

నటి—నరేకాని, వాఛా, వాటకంబులన నిపుడెన్నియో వ్రేలియ
న్నది ఇపు డీచట నెత్తానం బోడర్పించెదరు ?

సూరి—నరేచలే! నీవెలుగునే యెలుగువా చెప్పెదవిడుము.

మ. పరకాండ్యేనగోర్వావనూడు ని : ద్వద్వర్ణసియండు తా
మరనల్కి ద్విరతంబు కర్పనిరతిగా : శుభ్రోత్తిభావాభ్యుజ్జై
గరిమగ వాతృమహాస్వయాంబునిధి తాతాపూర్ణ చంక్రందన
ధరణిగ నెంకటరత్నమూర్త్యుడలరా : ధర్మాన మోచాత్మ్యుజ్జై.

చ. తెరవరి తక్కు మానోడగు నెంకటకృష్ణుడు కల్క లోటిగా
గర మొకనూత్నమూర్త్యుమునుకానుకగానిద రోహిణిమధా
కరివెడయులు వాగినోక : కల్పిత వాటకము గ రలించ నో
గురుకుచ! యీనభావదల : కోరిక నయ్యది యాడఁగాఁబడక.

నటి—వాఛా! నేను చేయవలసిన కార్యమెట్టిదియో నీయోగింపుడు

మార్క—నుజరి మనము బ్రద్యంబులొప్పునది శృంగారరసప్రధాన
నాటకముగనుక తద్రసప్రదేశమున నసాధముకృత్యము లలిక
మున నీకంఠకలనావంబుచే గానానందరసము తెల్లినొల్పుచు
వర్ణించి ముంకుగ నీసభ్యులనీకులకు దివోనన్నము.
వటి—చిత్తమాటాగే చేసెదను.

జాన్ముటిరాగము-చాపుతాళము

చూచుచు వసంతసముజ్జ్వలంబు (వల్లవి)

చరణములు.

1. చిటమృగహిమకరుడు మింటఁ జేరిల్లఁగా
విటులుమదన బాధచేకఁ జెకలనొందగా
గుటింత మలయానిలుండుఁ జోమరుమిగులఁగా
కలము లదరఁదికరుకములుఁ కలయఁజెలఁగఁగాచూచుచు
2. వెలయ నికుంజములుపుష్పఁ బిరిలి నలరఁగా
దళితకుసుమగర్భ సుధాఁ ద్రవమసాగఁగా
గోలియూశ్యతులఁ జేటిఁ జొదమ లొప్పుగా
కలితవాచాన్ని మదనఁ జురుకుపెకలఁగాచూచుచు
లజ్జగ్రాహి.
కొమ్మలనుపొలుచు యెఁకఁకలమ్మలనుగుంపుచుది
కమ్మలను సోమవచఁకలమ్మలను బాద
గమ్మలను లేచుచుఁకలమ్మలను కొయిలలు
చిమ్మలనువాక్కులుసఁకలమ్మలను వెలుంగ
దమ్మలనుభారసేముఁకలమ్మలను గోలునల
కుమ్మలను మార్కెదఁకలమ్మలను కల్యా
ణమ్మలనునలక్ష్మికిదిఁకలమ్మలను వసంతుని
నిమ్మలను సోమముఁకలమ్మలనుగంగ.

నూత్రి—అయ్యో! శోమనీ, భకలజన మనోల్లాసకరంబగువిద్యదీని
తంబు కావలెన మనోహరగాభిలాషాభివర్ణనచే నెంతయొక్క
చున్నదో చూచుము.

తే. కమ్మనానీడు కలకంఠః కంఠవాద
మహిమగాజాలు మోడులుః ముఖజిర్మి
మందుచింకుల మిషచేతః మందుస్తుండః
బూతిశో! కంఠ యానందః కామ్మములను.

నట. చ. ముదమలించుగంధగిరిః మూరుతములే పిగకాలికల
స్వనములులేత నెన్నెలలుః సారథముల్వెదకల్లువట్టి శో
న్నవలును తేటియూగ్యముః వారణముః విభునోర్భవంబుగా
దనరెను విద్యవృత్తమునః ధారుణీ నెవ్వరు మోహసింపరో.

నూత్రి—(అలక్ష్మియును వలిగియున్నది) నేయనీ. కుశలపు బహుదే
గానమున కురుకోమిందినారు విధుము.

[తెరలో]

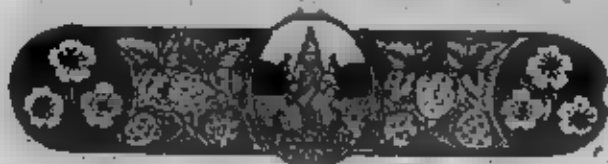
చ. ముకులువిధేక్షులైహితవః వోభిజితాత్మలహో యుగి వ్య
ర్థత నిహసాఖ్యముద్విడిచిః దర్శకసానుకవత్తీశోడి మ
తరయును భ్రాంతులంగరిః ధైర్యము మాః దసింతురందు ప
స్వరలమునుగు రాజులకుః వేమగల్గిదిమృతీభరిక.

నటి—వాధా! వాటగపాత్రీయులు రంగస్థలమునకు వచ్చుచుండెను
గాఃబాలు. సోపునమురండు.

నూత్రి—నుందిది.

(అని యిరువురకు విష్కరింతురు.)

ఇది తీవ్రావరము.

శ్రీకృష్ణ.

రోహిణీ సుధాకరవిజయము.

ప్రథమః పాదః.

[రత్నాకర మహారాజ చింతామృతమునకు ముద్రాపత్రము
ప్రతిష్ఠించును.]

రత్నాకరః—

చ. సుతులు విధేయులై హరవః + శోభితాత్మలు గావయూడిత్య
ర్థత నిహానాత్మముల విడిచి + దర్శక సాక్షాత్తులై కోడి సు
గరమును భ్రాంతిబంధగతి + దైత్యము + మానవ జమీనురంభులై
స్వరంభమునూర రాజులను + నేనుకలెడి విమృశాస్థలిన్.

అఖండలై భవము సమభవించుదగిన మహారాజ్యవదని వాకొసంగియు
విమృశితసాయసాన్వలితిన దానంబున వాటినింక మేలకూర్చిరి
జేవా.

క. వెలయడనూరని బడసితి

సంలిత ప్రద్యుతములొలి + నలుపును నరమున్

గుండీరకుండగునని నే

వెలగితి వాడెంత మూర్ఖ + చిత్తుడయ్యెన్.

గృహస్థయుతుగాని ముక్తియపుడు రాజ్యాధ్యక్షుడు గానరదని పెద్ద
ను చిత్తుడును నేనుక నీరాజ్యభారము నవరపాలుచేసెదను ?

[అంత వికారమును పురికింది రాజునకు పుగిమిట్టము.]

రత్నా—వికారదా ! ఏ హిందూదేశ మమీర నాపునుని నైవా

హికుభము విషయమి కార్యకారణమెన్నోనా ?

వికా—యహారాజా ! అర్హ్యుగారి చిత్తంబును పరురాగజీవంబును

వాటి కృంగారరసాకురంబును గలుగఁజేయ నేనన్నియోవిధం

బుల పుయ్యిందిరిని వాని నునఁబలమనెనా గాని పరిణయ

మెల్ల నని భిక్షించియుండె వయని చెప్పుచును.

చ. జనకులకీర్తి సద్గుణ వికాలమనోహరమావసంజర

భువతరబుద్ధి నందున నభిమండుడ ఏమహానీయరాజ్యమున్

గొని విలసిల్లుచుమా దయః ! గోరితి నెంతయు గాని వెట్టి రి

రెకు రెలఁబట్టు తోకలను ! రీతినిపట్టుఁదొరంగఁ దీరయున్.

రత్నా—వికారదా, నయ వికారదా.)

ఉ. పోయిమనకును మానవులు ! వాదిమహాయుగ జెందెయూడి పు

ష్పాయుగ రాజ్యైభవ సమన్వితమై వెలువారుచుండి య

కామయతీర్తిచే నెడ ! వచ్చెరువయ్యెను జెందీ మాదనం

దీయెడ బట్టు పట్టుటను ! నేమిలేదాహా వానికృత్యాని

అయినను సుధాకరుడటకు దోడ్పొనిరమ్ము నేనుకూడ నింకొకసారి

మృదుమూర్ఖమున బోధించి చూచెదను.

వికా—చిత్తమా (అని నిష్క్రమించి సుధాకరునితో దిగుఁ బ్రవ

శించును.)

సుధా—(స్వగతము) కరమార్థవృక్షమూలచ్ఛేదకారకులగుభామినీ

జనంబులఁ జేబట్టునెల దుర్గకులపాలు గానెల.

చ. అలికులవేదచే దళర ! భావనిచేయుడు ఏదె పొగిముర

వలపును జెంది పెన్వయల ! వాలుకనుంగవ తక్కు-తక్కుచూ

పుల భృకుటివిలాసములు : బాంధికమాటల నెట్టివారలన
 గలఁచెద రిమ్మిగాములు క : నన్నటి మృత్యువు వేటయున్నదే-
 రక్కా—(పుత్తుని దగ్గరఁజేర్చి యాలింగనం బొనర్చి చుంచుదువ్వి
 చులుకంటఁ బులుకుచు) కుమారా! పరిపూర్ణయౌవనవంతుడ
 వయ్య నీవిట్లు పరిణయవరాజ్యఖండపు గానలరా తండ్రి-
 ము తనయా! నీవిటు మూర్ఖచిత్తున్నియన్ : ధర్మంబే రాజాస్వయం
 బునఁబన్నించి విరాగివై పాలుకఱన్ : బూఁబొనే బుట్టాడి నె
 మ్మిని సామ్రాజ్యరమావిభూతి గని పే : స్మృత భూజనోల్లాసవై
 జనని నన్నును వృద్ధులన్ దనుట నీ : స్వాంతంబునన్ దోచడ-
 మధా—తండ్రి! నన్నునుగ్రహింపుడు.

డి. లోకమునకు మావపులు : లోలకఁ గామియలఁ న్వరింపుమఁ
 ధీరమోహపాశములు : చెడ్డయఁ జిక్కి తపించుచుండఁ
 పాకట భంగిచేడల వివాహము : తేసికొనంగరాకు ద
 ద్వీకరమట్ల కామిని ప : ధించిన వాని హరింపఁ జూడజే.

జనకా, పరిణయబంధం బభిలషించువారికి,

ము అమలాంగి న్వరింపఁ జురయు నన : త్వప్రాప్తివై చింత మా
 టమిమోదైన భరింపఁ జురయును జా : ద్యోగివైతఁ జుర మా
 భములం గల్గిన తుర, సౌఖ్యమొనవం : గాఁజురసఁసారకూ-
 మమునం దోర్చిన వారికెల్లనిది పం : ప్రాప్తంబులఁ చూడఁడి.
 కావున వృశ్మరివిషయవాంఛలవాలంబును తానుసరజోనున సంక్షిప్త
 మూలంబును చిత్రాక్షరంబరా కల్పించులును, అధిరాగదనవంద్యక
 గర్భాంతరకఃఖ క్రిమిసంభిదైహిక వినోద పుష్పంబులును, సావకర్మ
 ఫలంబులును, గలిగి యొప్పుచుండు సుపారవ్యయంబు వాక్రియించి
 దగ్గతులపాలు కానుక నన్ను నిర్బంధింపకుండు.

రత్నా—మహారా, ఇంత చిలుకనాయులుననే నీమంతటి వైశాగ్యం
బును బూననగునో?

ఉ. నీవు వివాహమాడి రమః + యుగం సూరీ విశేష రుద్రుల
క్షీవిభవంబు గైకొని య + శేషమను హృదయించి నలుమఱ
భావిభిన్నులకీర్తి పరి + ప్రార్థనయై యలరారివంశముగ
గావనసంగు నిర్మలగమ + గర్మలు చల్లనఁ గా నెపుట్రోకా.
కన్నలందీ వామూలవిజయము.

చ. గుణవిశురుంబ సచ్చరితః + గోమలసుందరిగాత్రిః గన్యకా
మణిని వివాహమాడి పన + మాన్యుడైన పరిశ్రమయూచక
ప్రగతితుల సుప్రసాద విభవత + రాజకీలమణిప్రభవ గృహం
గణాదు నలంకరించి చిత + కాలము కీర్తి నపంక రాజాకా.

సుధా—జనకా, హృదయము మోయ నన్నట్లెల నిర్బంధించెదరు.

తే. సత్యమూర్తియై విశేషమైన + సద్భక్తిమరయః

హృదయ విభవ మూర్తిగ + భాగవతుల్య

మట్టిజవరాలి నోర్తుఁ తే + కట్టుబట్టు

జన్మగంబును వరికేర్చు + కలిదిగాడె.

రత్నా—అరే మూర్ధా, నీకట్టి నంతకును విశువకుండరిమి నిన్నిపు
తేమిచేసెదనో చూచుము. (అని నిర్దిష్టాద్యైః సుధాకరు నద
ర్శయచున్నాడు.)

వికారము—మహారా, కాంతింపుడు కాంతింపుడు.

రత్నా—(సామర్థ్యంబుగా) ఏమో!

చ. జనకుర్యాత్త మోరుదు య + శంఖు గులంబు సమర్థులంబు గా
మనమున నిచ్చలేక నభి + మానము దోగి చిరించుచుండెవా
రివయఁడు నీతిబాహుళ్యమి వి + భంబువఁ బురిము పిడికుండెదా
దనమునగాని ముమ్మలము + డుగిడుచితి యెంతిచెప్పినన్.

—అండ్రియో, యీ వాడై రోగింతువను వాక్యమును వినుము. పరమము బెడ్డిమూడి భవః సాగరుః పరమమునాద్యైకాదివిధిని ముక్తివేలునున్నది నేలః గాపిలుచుచు వాడుకః ప్రితికలవాడ ! యేమి నను + కేపివః కేయివః కాని వామనం బరివలఁగూడి దుఃఖముల + వాక్తిగ్యునియగు నోవదెమ్మయింకః
రత్న—(రోహిణిపితుః) ఏదిరోహిణి వాక్యము మనవసరము. విచారదా, ఏప్రమాదనే కలఁగెను దిలికింది.

క. జనకుని యానతి నిద్రితి
వివస్థాల్లని మూర్ఖునిదైత్య + వివస్థానిదైత్య
గొనిచని వే బుద్ధింపుడు
కనికరమడ నేదిబుడి గలుగుననింక.

వికా—మిర్రీమా, సుధాకరా, ఏల ఏదియు లేకనై చెడియెదవు ?
నీకు గా రాగృహమునందుండుటయే శ్రేయమని తోచెనా?

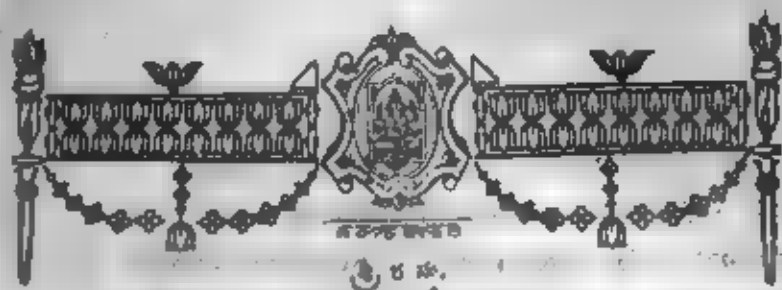
సుధా—సఖా, నాదిత్యుని పరమార్థ వాయుకంబుల మఱి యేదని
త్రైవ మంగీకరించునుగాని కన్యాపరిగ్రహణంబునకు మాత్ర
నిచ్చగింప నేరను. వినుము,

చ. పరమమదంబుఁ బాపు కలః భాషింబుల వ్యరియించుకలఁగెను
వ్యక్తర మిడ నెద్దికలు చెరః సావనంబింప నేలు కాననాం
తరముల నిల్వ నేమి వసుః భాధర నవ్వర పీఠులంబులె
చరణము సేమనేమి భవః సాగర మంగతి గాఢగల్గింక.

రత్న—మంచిది. విచారదా, ఏప్ర ఏనిని భాషింబుల వాయుకంబుల
నర కేర్పరమ్ము పొమ్ము

వికా—దిత్యుని (అని సుధాకరునితో నిష్క్రమిండును)

రత్న—రాజన్యాకరకర్మచరిత్రకం బిట్లుండెగ్గానాటలు ఏదైవమింక
నడకడకుండునా? (అని రత్నకరుడు నిష్క్రమిండును.)
ఇది ప్రథమాంకము

రోహిణీ సుధా క ర వి జ య ము:

ద్వితీయాంకము.

అంకితము.

[అంతరిక్షమునుండి మనోరంజని యను నొక భేదరి వ్రేలేళింపును.]
 మనో—(అద్భుతరసము నభివ్యుంజుచు) ఏమి యారాకొమరుని నొం
 దర్శము!

క. దీపము లేకుండిన శే

దీపములం తెట్టినట్లు : దీప్తులు నిలదిన

దీపించెను రాకొమరుడు

భావులును మంత్రబుద్ధి : గల్గుట వాటికి.

కటకట! అంగీపురసాధాంతరంబులు బ్రోకొనినఁజేయు సుకుమార
 శరీరుం బొసవ్వచకుమారుని నిర్దయములై తోరాగ్నహుబద్ధులై కేయట
 కెవరి ట్లు మన నొప్పెనో కదా.

ఉ. దానవకాచకార్యసువిశాలసము పుష్కలహాసమేటలన

భానుర చందనాగరును : వాసవబాలము గల్మీలాల ము

రవ్యాపన హంసచూడిక ని : రాజరకయ్య శిలామహిధరి

తెనెగబండిభాస వృక : శేఖరనూనుడు మాటుచుండగా

తులాటి నవమోహనాకరము భూలోకమునలేదు సరేకదా సిద్ధసాధ్య
 గంధర్వాదుల శ్రేష్ఠులయందు పం గానరాజ్య

[అంత పుష్పదాతుడు బ్రోవేసింది]

పుష్ప—అ! గుంపరి, యేమిదుచున్నావు. జగత్తేలిక మానసాందర్య
 ఈ యింక కన్యకలలామోటు నుక్కతో. నేనోర్పకంటుగఁ
 జూచి వచ్చితిని, రిడుము. పోవాలదేకంటువా దేజోరాని
 యనందగు కన్యకాచింత పొందు గొణుచున్నావది. ఆమెను
 పోడి సోలుగం బెప్ప నెల్లమోములు చాల్చిన తప్పిచూచి
 నైవను వేయిమోములు చాల్చిన దిలువరావనినైవను నలవి
 కాదు. ఇంతయేటి,

ఉ. ఆ యేలవాగ నెమ్మొగము + నంబుజవైరి యటన్న భ్రాంతిచే
 బోయి యనంతమార్గమునః + నోయెను చంద్రునిఁ జూచి యడ్డిరా!
 యీయెడఁ జంద్రు లిద్ద రుడఁయింది రిదేయిని పోహుతేతువుల
 సేయగ లేదు నెద్దియు కలిగివానిం బటఁ గల్గలేదు నూ.

చ. తిరియలబోని వాక్యయ కలరాంకము నక్క విరలనెల్లముల
 కలితవరాకలై చులఁగఁ + గన్బయిల దగు దిండ్లుబూని చూ
 మ్మలగమి మాపు బుప్పతిలఁ + గుంతలనై న్నమునోడ న్నవ్వుమా
 గళమను శంఖ ముత్తమును + కామును లీలఁ జరించు నిచ్చలుగఁ.

మనో—పోనీకక్కరా! మీ యుత్పేక్షాప్రగల్భ్య మంతయు తెల్లదెండు
 మంటిని నే జూచిన సాందర్యరాశికన్న వేటొందు మహాక్క
 చో మందునన్న నే నమ్మజాలను.

పుష్ప—అది వివేకించురాలా! దినుము.

చ. అతివముఖాబ్జపుష్పరస + మానగ గుంపులుగూడి తేలు లూ
 ర్విరగతి నేగుదెంచి యటఁ + తెప్పను చువకమంచు నానిన
 మది భ్రమియింది పాదనలివోలులు కేరగ నేగవాగ నా
 చిరగతి వేయిచుంగు ననకేతగ దీర్ఘశిరోభ్రుంజముల.

వేదేయ,

ము. అవయవం. కాదెరి శోమరాజు పుణి గంధగార్తమహ్నాధి న
 ద్భవవర్జితమునందుఁ బుట్టి ముఖతా. కాచిలముక్ మింగఁజూ
 చిన. కాకుండఁగనాపుఁ దత్కు. వసిరి. శ్రేష్ఠద్వయం బురయున్
 గని తెల్పు. ద్భవీ నగుఁ గర్లములు కాక న్నాంబ కాబ్బాతముల్.
 మోహో—వాథా ! మీ వర్ణ వాసామర్థమును గొనియాడ నే నెంతటి
 దాసమ. తోఁగితలంబునం గల. శింహాశద్విమంబున వలకూబర
 బయంత వసంతులకు చూపనియంత్యం దనందగు నెకనరచాల
 తనూజ్జము నిర్దయాత్ములచే గా రాగ్నవాస్థాపితమందై యందు
 కారదాంబుదాంతిర్గతుండగు యుదుపతివదుపునఁ దేజరిల్లు
 చున్నాఁడు. అ రాచకొమరుని పిన్దసాందర్య రేఖావిలాసంబులం
 గొని యాడ నే నెంతటివానను. వాని నెల్ల వినినచో మీరింత
 కష్టము మోహవేళకరవకు లగుట నిశ్చయము. వాని సాకు
 మార్గంబుఁ గన్ములారఁ గాందినచో. బురుషులైన మనోజ
 వికారంబు లంకురించును. వాథా ! మీ రామంద రాంకునిఁ
 జూచియుండలేదు కాఁజాలు. చూచియుండనచో మీ రిట్లే
 చూతుమను. వినుఁడు,

ఉ. వాని మనోహరాంగమును. వాని ముఖేంద్రవిలాసరేఖయున్
 వాని వికాలవేళిములు. వాని భుజద్వయ దైర్ఘ్యసంపదర్
 వాని యురస్థైర్యోన్నతియు. వాని వఖంబులు హాసచంద్రిక
 మానక మీరు చూచినను. మానిని నింతగఁ బ్రస్తుతింతురే.

పుష్ప—నీయనీ ! వత్సల్యవయ సంతోగంబువలనంగాని భిన్న
 వత్సభిమానంబు లేకమాతంబులు కా నేరపు. కాపున మన
 మియ్యర మాకారాగారముచెంత నీ యా మోహనీయ లేకకృ
 లుర నొక్కచోఁ దేర్చి చూచినట్టిము రమ్ము.

మనో—మించితి రండు. (అని ఋతువుకు సుభాషణః చున్నచేతను
శూన్య నిష్క్రమింతురు)

[కారాగృహములో సుభాషణఃడు]

సుభా—(స్వగతము) అన్నా ! నీకే మెంతమామోహితము
యొన్నయది ! అదివ్యాప్యమైంబువకు మూలాలవాలంబుకు
కామినీవ్యామోహితమీయను సామరజనులు లెంతయొప్పును
చేయుచున్నారు ! అన్నా ! స్కాందము తిను లెట్లు మో
హమరాంధులై చదివోవుచున్నారు ! పరమవాక్యముమూర్తి
యగు పరమేశ్వరుండు మానవుని కనుజ్ఞానము నేల బాపకుం
డనో తెలియరాదు.

ఉ. కామినుల వ్యసంప మిది : గల్గెను కామము కామపూర్ణ శనె
జేమములూను : జేమమున : జెడ్డము మోహవకాత్మకై నరు
జేమల తృప్తచే దదిలి : తృప్తిః తెందక లోభమన్నులై
కామవస్థుల్లి ముష్టియలః : దర్శయః జేయుచునుండు నిమ్మహిన్.
నశ్య, నా కారాగృహవాసమే యుక్తమైనది. ఇచట నిశ్చలూత
రంగుండనై మేకాంతంబుగఁ బరమార్థవిచారణఁ జేసికొనుచు బాహ్య
ప్రపంచంబులో సంబంధమును వొలగింపుకొనఁ బ్రయత్నించెద.
కాలాతీత మైనది, నే నింక కయిసింది నినువొనవలయును. (అని సుభా
షణఃకు కయిసింది నిద్రించుచున్నాఁడు)

[అంత మనోరంజని ప్రవేశించి]

మనో—(చాపాలలో నిద్రించు సుభాషణునిఁ జూచి తనలో) వాటి
యని యహంకార మేమనందగు ?

ఉ. ఎడటిరాజప్రతిభః : నిమగ్నభావ్యుః : నాశరేను వా
రందలు వీరయందముః : వాక్యతి తన్నుగఁ గాదిగోల్పె

పం దలపంగఁ బోయెను కళింగన్ బికిరపఁగ రానియట్టి యా
చందము నింపుమన్న పయి + పశ్యముగాఁ గనియంటిమే యెటు

[అంతట శుక్తి దలిలియన్న మందరినిహితులై
పుష్పదంతుకు ప్రవేశించి]

పుష్ప—వీరీయా ! నే నాకలువకంటిని గొనివచ్చితిని. చూచుము (అ
యాకోమలంగిని గవలఱుచుచు)

తీ. ఈ యువకిలీలామ కన + యే పరికింపఁగ నట్టివారలుగా
గాయిజదిండ్లు కన్పించులు + కొంచవకంఠకముల కుచంబులే
చూడెననలగ మధ్యము న + మానుష కేవల నిట్టివారి నే
రేయిగఁచుచునైవఁ గని + శే వినిశే మఱి భాసునేర్పరిన్.

క. వా కర్మకవచ్చంబుల

నీకోమలగాత్రీ నిటకు + నే దెచ్చిన నా

హా! కంటి యిహి పసిడిన

లాకు పుటము వెట్టివట్టు + లం గడువట్టున్.

మనో—వాహా! ఈ కోమలంగిని మన మారాజకుమారునిప
తేర్చితిమని వారివారి సౌందర్య తారకమృతంబులు న
పడియెను.

పుష్ప—మందిరి. (అని యట్లు శేయింప)

మనో—అహా! వీ నిద్దరిసౌందర్యంబులు వర్ణనాతికంఠుగ నే కాన్పి
చున్నయిది.

క. సుందరదూపంబుల నా

నందముగా వాచి భావః నయనంబుల నిం

పొందలఁ జూచిన దొడ మి

మందపరకకర్మముండ + నై యపహ్నింగన్ దెచ్చి

పుష్ప—వీని యా దేహసానాకారములు! యిదిగో

కలిహోహ్నినీతమావసానదహోనే : గన్వార ఏషింప న
 ల్లిరికానందరసాద్ధివీధిల హో : లాశిరిలోలాత్మయై యున్నాడో నదిదే
 లలి నాశ్వియ మదీయమాననమరా : శంభివ్య దత్త్యద్యుహో
 జ్వలతేజంబుల కానరమ్యముల నా : బృంగి ద్విమధ్యంతునో :

హో—హాథా! ఇ ట్లిమదీయో భాసిల్లె డియవన్యనామాన్య లేజో
 రానులలో కారతమ్యముల నర్పించు నా కొకయవాయము
 తోచుచున్నయది. మనము భ్రమరాశ్వుతులం బూది యీ
 మోహనాకారులలో నుకలు నిద్దురఁజొక్కియుండ నేతొకరి.
 జొత్తునఁగుట్టి మేల్కొల్పబడు ఏకల కరస్పరవర్ణనాతిశయిం
 బుల బాగుగఁ బరిచించినచో సాందర్యకారతమ్యం బించుకేని
 యుండనేని స్పష్టపడియెను. ఇంతకు మిక్కిలి వాఙ్మనోహయం
 బెద్దియు నాకుఁ గానరాదు.

మృ—కుందిది. అటులనే చేయుదము (అని యిరువురు భ్రమరా
 శ్వుతులఁ బూనుదురు.)

హా—(కయ్యెవైనుండి దిగ్గవ లేది) అబ్బా! ఈ భ్రమరాచారి నా
 చెక్కిట నంతరీప్యముగాఁ గుట్టినది. (అని ఇటువముఁ జూచి)
 ఈ ఏమిటి! ఏమి యాకాంతి! ఓహో! కన్నులు నిలుమిట్లు
 గొలుపుముల తేదీకృతమానంబుగఁ బోవలెట్లు నీయేపూర్వ
 తేజం బెంతయు నా కదృశ్యమృంబును గలిగించుచున్నది.
 (అని సుప్తిం దవిలియున్న నుండరాండిఁ బాదఁగాంచి) అహో!
 అశ్రుర్యము! అశ్రుర్యము! ఈ జగన్మోహనస్వరూప నిచటి
 కెట్లవచ్చెనో! కదా! ఇట్టి యేపూర్వ తేజశ్శాలిని న నన్ను
 కును జూడనైతిని. ఇది యేమిదైవమాయయో తెలియరాదు.
 ఓహో!

సారథి ముందు బాసరపు : మంత్రోచ్చహమ్మయ్య! మార్గమంత్ర నె
 ల్వాకెడు రత్ననిర్మితః : లాకయఁ బశ్యులరీః బాంబు తో

లక్ష్మణునిమీఁదఁ గాఁ జేవకళ + గల్గిన చిత్తమహిమఁ జూపి
 తిరునఁ బిచ్చిరిల్లు మము + దీర్ఘమనోవార లేన యేదెఱుఁగి
 కా. ఏమో! చూడఁగఁ జోద్యమయ్యె నదియే + యె వృద్ధి నాకళ్లలో
 మోమోటా బిడుమంత లేక నిదియే + మో మోమోగాఁ జూచి
 భూమిన్ గుమ్మరవచ్చినట్టి రతియే + పూర్ణమయిం బావ్యయో
 భామారత్నము వంటిరో మరులు నా + భావము కోఁదిమగ్న.

అట్లుఁ గాక,

తే. గీ. నాకు తలిదండులే మంత + నమున కాదు

కాలు బై నాహితవ్రయ + త్పింబునందా

విచ్చఁ గొనుటయుఁ జేయ నీ + మచ్చకంటి

వర్ణవిశిష్టంబు నాకళ్ల + కంటిరేమి

మఱియు,

క. ఈర్ష్య న కాఁబోలును

నాతలిదండులు కదలి + నాకు వివాహం

కాతతైత్థవ మొప్పుఁగఁ

తే. రోహిణీదమునఁ జేయఁ + జరింది రహ

కా! ఈర్ష్య కా! నే నిపు డెంతయు చోలామనూపనూనను చనెయొన్న
 నాడె. ఏమి చేయునును నుకాంత వదలావల్యాదిధితులు నాభ్యావయ
 కదనం జూపచ్చుచున్నది. నాచిత్త మెంతయుఁ జలించుచున్నది. వచ్చ
 ఏమిది!

గీ. నిలవకళకాంతి + గాఁగి నిజుల్లి బంధ, రాతి యేమో కాత + కాంతము

అతిమనోహరము + మరలు నిది చంద, మాను యేమో కాదు + భావనాదు

కమ్మనిరుత్తర + గమనము నిది తల, పున్నమేమో కాదు + పొలుకనాదు

వ్రోవియం బగుకాంతి + బరిచిల్లెను నిది, కంఠ మేమో కాదు + గలియ గళము

తే. గీ. అమృతంబుగ వచ్చింద + లెన యనియె, అక్షరగణేయ కా నింతి చచ్చి రోహ

వరలుచున్నట్టి రామ్య + మది నిది, శో యనియె మి, భావము + జాగ్రతము

అయ్యో ఇంతలోనే నన్నునుగడ్డెంతల్లి యోవహించుచున్నది.
ఇంక వెళ్లొగదా! నా పర్వోదయ వ్యాపారంబులును క్రమక్రమ
ముగ ముదీకృతము లగుచున్నవి. అయిన నీ నిద్రాదేవియో నా కోక
యవకారమే చేయుచున్నది. ఓ రమణీమణి!

ను, అలివేణి మృగుపాణి నీకు మహానీ + యం బైన తేజాలు ని:

పలరం తేజుగఁ బొక్కిరీవియల వ + క్ష్యంతులుగఁ బట్టి హృ:

జ్జలకాంతర్గతమామలు ల్పరికి శ + క్ష్యత్పేధి బంధిందితి

పరిహాసాదీగ మోక్షు న్నీకలులఁ ద + ద్విద్యుత్స్వయోహం విశ్వా:

(అని గాఢనిద్రాముద్రకుఁడై మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు)

(అంత రోహిణి మేల్కొనుచున్నది.)

రోహిణి—(చుట్టుకంటె నిపుడుకొనుచు లేచి) అల్పా! నాచుట్టుకంటె

నద్దియో చుట్టుక్కవఁ గుట్టినది. (అని నలువక్కలు తేల్చిచూడఁ

బాది). అ! ఏమిది! ఈప్రదేశ మంతయు నింతగఁ గాన్పించు

చున్నది. అక్కప్పుడు బగు నియమూర్త తేజం తెటకుండి చోజ్జ

రించుచున్నదో! ఇది యేమిచింత. నీ నిపు మంతయు భయ

కంపిత చిత్తురాల నగుచుంటిని. (అని భయము వర్ణనయుచును

నిభాగ్నితైరవంబున కనులను మోక్చియు వెంటనే యులికిపడి

లేచి) అయ్యో! ఏమిది! ఈ అద్భుతమేంద్రియరంబు లేల నన్ని

ట్లు తేధించుచుండె! ఏన్నఁకుమి జూచని యాచితకుమ్యవలు

నే చేసెనన్న! ఇవంతయు నద్దియో యోగచూయగా నున్నది

ది. (అని యటునటుఁ జూచి రాతకుమారుని ఏడ్చింది) ఓహహా!

ఏమియీ మోహనాకారము! ఈ మహానీయతేజశ్వరి యగు

దివ్యపురుషుఁ డెవ్వరై యుండునో గదా! ఐ రాగ్యంబులనన్ని

భంబైన వాచిత్త మీ మోహనాంగునిఁ జూచినవోడనే చరిం

చుచున్నది. అనన్యమ్యం బగు నిశాంతపురంబున హంసకూ

లికారల్యంబునై కలసినుచి నిద్రించుచుండ నెరు లెవ్వరు నా
 మార్జ్యులంబున కిట్లు కాగలిగిరి?
 కా. ఓహోహా! కడుదిలీచుయ్యె నిదివేళమో మాయగా నిట్లులా
 కావటంబుగ నీ నిశీధమున నా : కష్టం బిగొళించు నీ
 సావ్రసాక్షిసమానతేజః దెవరో : చర్మింపు నాదిశ్చమం
 మోహభ్రాంతినిఁ జెందు నేయ నటు లిది విజ్ఞానమృగం బాన్వితం.
 అటుగాక,

చ. నిలుకడఁ జెందు కొమ్మెలుగ్గో : నింకివోలంగిన చక్కదలంబున
 యలరులవంటివాఁడౌ తన : యొంగఁముఁ బూని వసించియెందనో
 కలఁ గనియుంటివో నిజము : గా. వలకూబునుఁదో జయించుఁదో
 వలపుల యెప్పుకాఁడును వృ : పులతనూజాదో తోఁతరా దహః!
 తేజోదూరలావణ్యకేశయంబులు నొప్పుచుండిన యాయవనృపాచూఢ్య
 సుందరాంగునిచుంతనంబున నానప్రలులే నాయెద్దకుఁ బుడికొక్కటాలు.
 జనన్ది జనకులారా. 1

ఉ. ఈ నవమోహపాంశులకు మ : పీఠవపుత్రేశుఁ డెని వని నే
 మానకఁ జెంద్రియాదెడ మీ : మద్యతి కైశ్యము నీడియించినగా
 భానుఁడు చల్లనై వకు వ : భంబు భుజిం దలకొందునైన నా
 మానసమందు నీతని యు : భూనువ తేజము చిక్కఁ గాప్రసవో.
 నా నెమ్మనమును హరించిన యా యావవిజితమన్మథాకాశుని లేపెద.
 (అని : దా'మూర్తి'కుఁ దగు సుధాకరుఁడైఁ దన కరకంఠంబు నునిది
 ఉ. ఓ యకశంక నీకు విను : మోహకుమారకరీర చిక్కిరిగ
 మాయలు చాలు నింకో వకు : మాత్ర మెఱియెడ లేదు నిన్ను నే
 బాహుగఁ జాలఁ బురమున : బల్కువడేమిదో కోప మందు కో
 కాయజరూప నీకుదిని : కైశ్యము దింపుము లేమ్ము చూచుమో
 లన్నా ! మనోహరా ! నిద్రాదేవి నా కిరస్సుపై నెలయుఁ జాం

దేవమూడుచున్నయది. ఇహపగుంజుకట్టిపట్టి వాకేజీతెచ్చలు మూసికొని
బోవుచున్నది. ఇంక నట్లొక గదా! కానిమ్మ, యీ తొనావాంగుని
పందర్బుఁజ్ఞాపకాభ్యము వీని కనకాంబులీయంబును సంగ్రహించెద. (అని
తనబోలియున్న యుంగరము వాతనిబోలి నుంది యారని యుంగరము
దా గ్రహించి తొప్పటికట్టి కరుండి నివసించుచున్నది.)

[అంత మనోరంజనియు పుష్పదంతూరును నజమూవములఁ బ్రవేశింతురు]

మనో—సోదశ్వరా ! తెల్లవాతకమున్నే మన మింటిటిలంకను
మరిలెవ్వరికిని దెలియకుండునట్లు 'తపోస్యతిలేందుగ' దీక్షగఁ
బొందాలదేశంబునకే గొనిపోయి యేట నిజసాధులెరులున
నెప్పటికట్లు చూడఁబెట్టి రావలయును. చూచుడు,

ఈ తెలతెలవాటుదండ నని + దీవపుకారుల తెచ్చి చెప్పెమా
గలఁబుగఁ దేద ముచ్చెనని + కాకులు కావని నుండుచుండ నొ
భయఁజెలుకంగ గాలి వల + పుట్టచెరించెడు నీచుచందన
మృతఁ గలఁబునీ ప్ర గులిద + బోటులు లేచుచునుండ నివృజ్ఞ.
పుష్ప—బాయో ! ముఖ్యముగా మన మటులనే 'చరిగింది వర్తము
రమ్మ (అని నిద్రొవవిరియింపు కోమలాంకితో వాంచాలదేశ
మును గూర్చి భేదరూప నిత్యమిండుచున్నారు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

National Library
Calcutta-27.

National Library

483.6 de 2, 11.0
11.0-757

Tel 894-8132/V-24920

శ్రీరస్తు.

రోహిణీ సుధా కర విజయము.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము—దక్షమహిళలుని యాస్థానము.

[దక్షమహిళలుండును మంత్రియగు మారుతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

దక్షు—అమాత్యపుంగవా ! నాకుమారీమణి మావనవతియై యున్నది.

అనికుఁ బరిణయము నుత్సవలయకుఁ అకస్మాత్తులకంటెను
కిచ్చవచ్చినవరుం జెల్లు లభించునో తెలియరాదు. యోగివీర
మవలంబించి పరిణయపరాక్రమయై యున్న యాని చిత్తము
నెల్లు మరలెంచును?

మారు—జేవా ! మీదుహిత్యరత్నంబుకు మగధజేళిధివతియగు
రాజశేఖరుని గొనంగ మీరిదివఱకే నిశ్చయించిని ముంటిరి
కదా, మీ రిపుడెల పునరాలోచనముం జేసెదరు? అదియును
గోక స్వయంవరమును నూడఁ జాలించి యుంటిరి. దానివర్తన
సావముఁ జూచినపిదప కదా మఱియొక మోచనఁ జేయ
వలసినది.

[అంత నుత్తరముకి ప్రవేశించి.]

కందు—జేవా! రాజశేఖరమహారాజుగారు జేవరవారిపేర నొక జాబు
వ్రాయించి యిచ్చించినారు చిత్తగింపుడు. (అనియుత్తరమును
చేతికిచ్చుచున్నాడు.)

దక్షు—మారుతీ! ఈయ ర్తర మేనియోచరామము. (అనియోలేఖను
మంత్రిచేడితప్పుచున్నాడు.)

మారు—చిత్తము. (అనియో ర్తరమునందుకొని చెడుపుచున్నాడు.)

సీ. పిర్రాజమూర్తిరా • జకపూజసాంఘ్యం, దేశమహారాజ • తిలక విరాజ
మందేమిలులొచ్చి • వరమతిగ నెల్ల, నియమములేమన • చిస్టరింతు
మునుమిప్పియాక్కడ • భవముగానొకటి, పెండ్లిపెయ్యదురుండు • వేర్వేలులి
తగవులెంచకమీను • తారక్కు మనకు స్వ, యింపరంబునుకాటు • కంపనకు నె
తే.గీ. ప్రియభవనీర్యమిచ్చడ • రాగివులను, భూరరణరంజ మందను • సూక్ష్మపీతవ
గదగిరాక్షసరూపి • కంబులేక, గవ్వగొనియెడ.

రాజశేఖరునివ్రాలు.

దక్షు—మారుతీ! రాజశేఖరుండు కుపితుండై యుండెనుకాఁజాలు.
అతండు మనబలవద్దియగు సింహశద్విక రాజాధమునకుఁ
దోడ్పడియొనని రక్షాకరుండు మనకు దాస్యధ్యుండయ్యెను.
ఇందులకుఁ బ్రత్యుపాయము సూచించుము.

మారు—దేవా! మనదువు సూచించుట కేమియున్నది. దేవరవారి
కుమారిమణి మిత్రయధర్మానుపారనుగ స్వయంవరమును
జాలించు నెవరు కియనల? అయిన వారా కేందుని సన్నిధి
రప్పించి కాంక్షజలచుటయే శేయముని తోచెను.

దక్షు—మంచిది. జటలనేచేయెడము. ఓరీ! కంచుకీ! మీరా ఇప్పు
దెటుచున్నవాఁడు?

కంచు—దేవా, మారాజుగా కప్పు దీకట్టగములోనే యున్నారు.

దక్షు—అట్లులేన మారుతీ! నీవేస్వయంవరముగఁ జూయి యారా కేందుని
సన్నిధికి దోడ్పానిరము.

మారు—చిత్తము. (అనివచ్చుచుంది నెటనే రాజశేఖరునితో
వ్రసేసించుచున్నాడు.)

దత్తు—(దత్తుల రాజశేఖరునిగారి) ఓవో! ఇంతిమా రమ్మ ఇంకా
గూర్చుంటున్నాము.

(అని యొకయొక్క కాపనాటును తాళుచున్నాడు)

రాజ—(అసలనుండివచ్చి) రాజా! దత్తునుహతవా!

డి. భోగవిహారలకు పరి + పూర్వముఖముల మెక్కచాళి నన్
నాగొనుచున్నట్లు జేవకు + పొయ్యిలెడలచాళి నుంచుగా
నూగొనుచున్నాను చాచి వ + యొక్క కథాపునుములుచేసి
నేకరిజూచెకో తెలుపు + మేర్పదనీహృదయము భూభవా.

దత్తు—రాజశేఖరా! నాకుహారకత్తును వదలుచురాగ్యంబువలంబించి
పరిణామము రాజ్యములయై యున్నయని. ఇవారీయని దిక్షమును
పరిణామములై యున్నయని. వేయియై నిభుజీకాధీశులను
రామింపజేసి యున్నయని యున్నయని నిన్ను ముదిరికాదు.

రాజ—యోహా! వన్నల చూచుచున్నావు. సర్వజ్ఞులవలన నీకు కన్ప
నాననముల రెట్టివనుల వివాహమాడ నిచ్చుగొతుకో తెలియ
కుండు నే. వినుము.

చ. కులమును దూషమున్ గుణ ము కుంతితజేయు కామచిర్యమున్
నలలితకీలమున్ నలలిత + పద్మనదీరచనాకలాపమున్
విలసిలపక్వలా కలిత + విహారకీర్తి విహారలైఖన
నలిగి చరితముచవ్వయని + గన్యక కోడు వివాహమాడగన,

కావున,

డి. పొరుగు సక్కులంబును బి + సూరినెలిగినవాడ భార్యతో
తొలుతు పేరు నుండిన వి + నేది తూముడ పద్మకుంతుడ
తొలుతు కైరివర్గములు + దోర్నా కేదితి నాన బట్టికా
లింపుచులెద నీడునుత + నిన్ను విశేషంబువృత్తి భూషరా.

మహాశయ,

క. కురియబాతుండను నీ

పురికొడుగు చదివవకుడ + భూచాలకః

సుకృతుపన్నిభండనః

కాకుః కనుకువారు నీకు + పట్టి మెలకుదినా.

దయ—రాజశేఖరా! వాకుచూరమొనరినోయ్యలుక నీ నల్లువ్వలెం
కింద నూచునొలంగెక. అన్నయ యెట్టివరు నిట్టకంయనో
తెలియరావడచా.

రాజ—రాజా! నీ పట్టిల సందేశిం దవల్ల నీ చూచును.

జ. వాడునికాలవేల్చినది + వంతులు వామునవంద్రాంకియో

వాడుకరినారభము + వాడునికారము వానిలాసము

వాడుయ్యగెంబ్రవక్తమును + వాడునదీర్చ భవదీర్చయెందు

మొదమునోదబాధనకు + మోహముతెడకర దెట్టికాలమున.

దయ—రాజశేఖరా! ఎట్లునువరు శ్రీలలితాభిప్రాయము నుట్టి

ఋగకయ వారలకుఁ బరిణయ ప్రయత్నము జేయఁజకు.

కాదువలకు నిదన నన్నియిక్కట్టులెళు గలిగెను. ఇంతియిగాక,

వాగారాలుకట్టి యనయనశేషమిదిశేషరాజు. కావున

నామెను సామ్రాజ్యధంధలంధరునవును నత్కులప్రమాతుండ

వును మోహనైకర మూలంద్రు నగు నీకొనకు వానియ నొదలు

నను మదీయ కుచూరమని మృదయంబు తెలుంగఁబుంకయ

నే నల్లువామొసంగెదకీ.

రాజ—రాజా! నీవువామొదల నుచుంబుండనై యుండిన నాభిభా

లను నేకభోయవచ్చెద. (అని రాజశేఖరుడు నిష్క్రమించు

చున్నాడు.)

అను—(కనుకగత ముద్ర)నీచేరవలె ఈ న్యూకర్ల సియంసుగ్ల కూతురి.
 నీవుకొండలో పోయి రావలెకొనునో బోకడ లరవినమ్మ.

మూలము—చిత్తము (అది మూలము నమ్మి) మూలమునామము.)

[ಅಂಕನಾಕ ಶಾಖಾಚಿಹೊಂದು ಬಳಿ ಸಿಕ್ಕಂದಿ]

[illegible]

దక్షు—(అత్యంత కోపరసావేశపడవనూడై) అగి వదిలి! నాముద్దుల
పట్టి హత్యకలయన ఇవరిల్లురానా? నాదండెదా? (అది సరిత్యక
ముగ దనరా) ఒక వేళ రాజశేఖరుడే కాదుకదా! అతం
పిళ్లటగును కిదివలనోద్యమం దానిది నాకట్టివృతయంబును
దనయెడల ననుకూలంబు కేయుటై పట్టి దుస్వప్నంబు నుప
రించి యుండ నేమో. అయిన నుగిరితై దానిదవ్యనములేకుండ
వర్ధముగ నిరావసరదలం మోపరాదు. అనంతర దాట్టిదియో
నేనే స్వయముగింబోయి కఠినానిదత్యయ పరిచెనమా ।
అక్కడ వారు లెందఱోగుంపులుకూడ మోల్లముగనుచున్నారు.
ఇదివయమును కులించియే గానాటం.

(అని దక్షిణాన నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

දුර්වලතම මනසක් වුවද.

(కామపాలందనం నాటి పోరాట పరిస్థితులు)

రామ! అహ! ఏమయ్యిందో! చదువులోకినీ జీవితంలోకినీ
రామ! న్యాయం, పురంజనులకు సహితము చూడకు నిర్దోషముగ

నచ్చుచున్నాను. ఇంక మాలోట్లకుటేరనిలయుంటు లిట్టిచోరభయగ్రస్తంబులు గాకుండ నెట్లుమరచి. రంబు లయ్యెను? (మార్గమునఁ బోవుచుండను మిటిమొక పొదునిగాంచి) పోనో! నుదంకా! ఏమో నీవంత తొందరగాఁ బోవుచుంటివి? బాల్కన్య పీఠము దక్షిణ పాదయఁ గన్పెత్తి చూడటమైనను నీలులేదంత దయచక్కవా?

నుదం—పోనో! మిరిమా కామిచాలా నీవేనా? ఇక్కడో! నన్ను క్షమింపుము. నేనొక రాజకార్యసంబంధమున తొందరపనిలో మునిగియుండుటచే నిన్ను ఇంక నడవైతిని. నిన్న రేమురాజకన్యాంతఃపురంబున జరిగిన యశ్చతుశ్చర్య లేమి నీ వెఱుగునువా?

కామి—మిరిమా! రాజకన్యామణి చోరభయగ్రస్తభావై యేమి మిటియో మైమిఱచి క్రోధించుచుండెనని మాలో మొకకింప కంఠిశ్చట్టినది. అదియెంతవఱకు సత్యమో తెలియరాదు.

నుదం—మిరిమా! ఇంతదంతి నిశ్చయమే మన రాజగారి కొమరిత యగు రోహిణీకన్య కనయేకాంతసౌభాగితరంబున పాంసతూలి కా కల్పంబుపై కలుపించి. దురించుచుండ నెవరో మహాసౌందర్యకారియగు నొకదివ్యపురుషుడువచ్చి కల్లకు బవళించెనని భ్రమించి పలవరించుచుండె.

కామి—(తనలో) ఆపురుషుం దరిసాహసుడైన యొకచోరుండే కావచ్చును. (ప్రకాశముగా) మిరిమా, రాజకన్యాంతఃపురంబున పాసాహసునిచే దృవ్యముకాని భూషణంబులుకాని యేమియు హరించు బడలేదు కదా?

నుదం—మిరిమా! అట్టికనయేమియు జరుగలేదు. ఇంతయేగాక, యాపురుషుం డొక స్వచ్ఛుభంభవరూపుండే కాని నిజమైన చోరుండు కాడని ప్రాచీనము ఏమన,

మ. కడునీయించిరరక్ష కాంచనలనః • ద్విజేయజా రావధుర
విమలస్ఫూర్తి నమూల్యవస్తువయియిర • వేదేయ దృష్ట్యంబు వి
ద్యుతుభంకాకలంపముల్విడిచి చో • చుటైన రావేసు) హ
ర్ష్యమునన్ రోహిణిపంథగుతికయన్ • రాజ్యజామున

రామ—నా! ఇదియంతయు స్వప్న భ్రాంతియేవా? ఇట్టియ
శ్చురచర్యవలన మనరాజగారి కుమారి కాకీను పుట్టుచుదా?

సుమ—‘ద్విజేయ’ ఈవిధరీతి మెచ్చి కీసులనైన గలుగజేసినది. ఏమిది
చప్పుచున. అదిభాషపురుషుని వజ్రమునాదివల్లు భ్రాంతిచినది
మొదలు రోహిణిశిష్య పంచలితదిక్షయై యభివర్ణప్రలాపముల
నుజేయుచున్నది. అట్టిసురవస్త్రంబైదియున్న నిజకుమారిగారిది
మరరాజగారి రత్నంతదింతాకులస్వాంతులై యున్నాను.

రామ—అమ్మా! ఎంతవనివచ్చెను. దిక్షిమా, ఏదిపు డట్టి కార్యార్థమై
పోవుచుంటివి?

సుమ—మనరాజగారు తమవ్రాతానమంత్రమున మారుతినీ రక్షణమే
వెంటఁబెట్టుకొనిరమ్మని వాకాల్లాడిందివాను. నే నాచిహ్నితాలని
యాల్లానుసారంబుగఁ బోయి మంత్రీపుంగవు వాస్తానంబున
కనిపి నేకునూడ రాజభవనమును సూర్యయే పోవుచున్నాడను.
అదిగో రాజభటుండగు జనమిత్రుఁ డిటులనే వచ్చుచున్నాఁడు.
నేనుపోయివచ్చెద. (అనినువంతుఁ డు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

రామ—ఇంతటియందీయ ముగ్ధుడనునను నేమిచాగ్గిరనో? నాపాడు
కొరుచుండవలయును. మూయింటియూరిడ యూటికిగ నుండఁ
గాఁజాలను. నేను కీభ్రమిగుఁజోడదెను. (అనిరామపాలుండు
నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

రా. భ—చాంధా, ఈమని చెప్పుచును. చాంధా, జేకాభివర్తియైన వడు.
చాంధా, చాంధాకు లేక లేక నొకకునూపిరియం బుకయిదియక
స్థియ నొక పడుచుపిరివలె (ఇదియ వ్రేవర్తయొకయై విలసిల్లి
యొకకొక పీకఁజెడి కృష్ణకునుభాశురుదినలె కానివిహీ
నయై గాపిల్లుచున్నయది. ఆయెలవాగపీకను దొలఁగింప సమర్థుం
డగు భూతవైద్యుని నరయ నేనిల్లు కాలించుచున్నాడను. అట్టి
వైద్యువకు దొడైన నీకు నోచుకుండయ్యెనని నాకుఁ జెలిపి
పుగ్గముఁ గట్టుకొమ్ము.

బాట—(స్వగతము) అన్నా, ఎంతవని జరిగెను. కానియ్యు. నేను సమ
యమునకే వచ్చితిని. అయినను దీనిసంగతి సకృత్తుముఁ గనుం
గొనిన పిమ్మటగాని యందులకుందగిన సాధనోపాయమును వి
చారించవలయువడను. (ప్రకాశముగా) రాజభటుఁడా, పీడఁజెడి
యన్న యారాజవింభాస్య వికారచేష్ట లెట్టివియో నీకుం దెలిసి
యుండిన వానినెల్ల నాకు జేయఁబడెను. పిమ్మట వైద్యుని బాడ
నీకుఁ దెలిపెద.

రా. భ—(తనలో) వచ్చా, ఈతంజా భూతవైద్యునివలెనే దోయఁ
చున్నాడు. ఇంక నాకోమనివారణ కానైయున్నది కాబోలు.
(ప్రకాశముగా) చాంధా, తెల్పెద వినుము.

ఉ. ఉపసహస్రతీర్థి యిదో : ఈ నెడకయ్యెను జేరి పోరుటఁ
గై నను జేరరానిదేన : యంతిపునఁబున నితఁ జెడఁ జే
జోనలిహాపుడైన యొక : సుందర రాజకుమారుఁ జేగి యా
మానినికఁజ్ఞఁ బందవను : మాట లిశేటిఁ దిలకించుచుండెన్.

అట్టిస్వర్ణ సంభూతుడగు మిథ్యాకామియనినై మరులుగొని నిజవరి
యెడలి విసోదయబుం దగులక యిందువిలుకొనిచేరి బంకియో
యనునట్లు మోటియోటికి వ్రాసుచుని కుగ్గియు—

మ. తలయామక దవలోను దాన నకు నా + తామిను లో నూలుగే
బయలుగ జేయుచున్నదేవు నభుంగ + బల్యుమదూఱు బయల
గలయగ గాఢిటుజేవు నల్లదల ఏ + కళామ మిసాములన్
నలిగి యున్ బెడయన్ గలంగు నలువన్ + వేమాను దూమించెనున్.

మ. మివ్వరమేది చేరంజన వాక్యకోదరి తటాయన కయ్యెనెనుండి లేది
మేఘగర్జనగలభీర భాషణాలుల నేమిమిటియో మైమిటది చేలు
చుండు. ఈవికారచేష్టలంగాంచి పలువురు పలువిధాలులుగా
నుడువ రాజుగా రా కోమలాంకి పీడనోలేనని తలంచి యెంద
జేనో భూతదైత్యుల రక్షించిరేకాని వారివలన సార్థక్య మేమియు
లేకపోయె. కావున,

చ. దిరిగి నల్లచోటులకుఁ + దెల్పితి భూధవువాణ్ణ యెంతను
దిరిగిన మెక్కదైత్యుడు మ + దిన్ దిలకించుగ గావరాఁ డి
వెరవున బోవనేర్తు బృథి + ఏవరుచెగట నెట్టివిన్నపం
లికవుగఁ జేయుచున్ విషయఁ దెక్కడనుచును తెన్నువినయెన్.

కాట—(అకాశమునకుఁ జూచి తలమంకించుచు దవలో) అది దీనికార
ణము కొంత నాకు హృద్లోదరంబైనది అయిన నే వాకోమలాం
గిగది స్వయముగ ననభామిందినంగాని యెన్న యభార్థకభ
నయు లేదు; బడను. (మ)కాశముగా) రాజభటుఁడా! నీవుకోరిన
కోరిక నేనే నజవేర్చెదను. నాకు భూతదైత్యమునందు కొంత
జగిత్రము కలదు. ఆవరోచాక్షియొద్దకు రహస్యచిత్తులుగ నీవు
నన్నుఁ దోడ్కొనిపోగలిగితివేని నే వాపికాచంబును ముహూ
ర్తమాత్రములో వివారణ చేసెద.

రా. భ—పాంథా, రాజవనితలు నివసించి యును రాజాంశుధ్రురంబు
లకుఁ బరపుమనుల నల్లుజేర్చవగు? ఇంతియొకా ముఖము

అంతః సూదికొనిన యీశనిలో బ్రవేశించి సంగ్రహించు పెం
తయు దుర్బటము. రాజగారి కానన మెట్టిదియో నీవెఱు
గుచునా?

బాట—ఎఱుంగను. అదెట్టిదియో తెల్పుము.

రా-ధ—వినుము.

చ. ముదముగ నాధరాధిపుని + ముద్దులసూతు వికారచేష్టలగ
గుడురుగఁ జేయఁగాఁ గదలి + కోరికతో నర వేర్పువానికన్
సదయత సర్థరాజ్యము మె + సంగుదురంట కుమర్చకుండిన
దుది దయలేకఁ దచ్చిరముఁ + దుగ్గించెదరంట నిశేషదెచ్చుదున్.

సాంధా ! ఈకాననము మిథ్యాప్రాగల్భ్యులగు వైద్యదేవుల నిదివఱ
కెందఱవో బలిపుచ్చుకున్నది. కావున నీవవిచారులదై ముండిచొరవఁ
జేయుచుము.

బాట—రాజభటుడా ! అవిషయమై నీపెంతుమాల్గియును సంగో
దించవలసిన పనిలేదు. ఈలాటివ్యాధుల నన్నియో నీ నిదివఱ
లోఁ గుదిర్చి యున్నవాడ. ఇట్టివానికిందగు చికిత్సలన్నియు
నీ నెఱుంగుదును. రాజకవ్యాంలేపురంబునకు పశ్చిమత్రేకించి
రహస్యాచికింబుగఁ దోడ్కొనిపోవుటకు సందేహించితినేని
రాజగారి సమాధిమునకు నేనే న్నయముగఁ జోయెద.

రా-ధ—అటులైన వైద్యరిలకమా ! శిఖ్రముగఁ జూపుదము రమ్ము.
రాజగారు మనరాకిరై యెదురుచూచుచుందురు.

బాట—రాజభటుడా! నీవు ముందు కడుచుచుండుము. నీ నీసాంతం
బునంగల యొక వజ్రమూలికను సంగ్రహించి నీపెను పెంటనెవచ్చు
దను. కాని మీరాజగారి పాదరాజం తెటనుండవో నా కాన
వాఁడుమాల్గియు చచ్చిపోమ్ము.

రా.భ—భిషగ్వరా! నీ వీమార్గమున నేగినచో దత్తవల సుకపుష్ప
వాటికం గాంచెదవు. కానినతిశ్రమింపఁ గనచు నత్యున్నతపా
కారగభీరపరిభూవిరాజితంబై చుంబితనభాభాగగోవురాట్టాలక
శోభాభిరామంబై నెలయు సేదయే యారాజగారిదని తెలిసి
కొనుము. నిపు రదపు సేయక కీక్రమముగ రావలయు. జామీ-
నను పోయివచ్చెద. (అని రాజభటుఁడు నిష్క్రమించును
నామఁడు)

బాట—(స్వగతము) రాజభటుఁడు వెప్పిన వొప్పుకు బట్టి యోగిని
జగదానారాజునిపాస్వకు నిజమైన విరహావేదనయే చాటిల్లెను
తోచుచున్నది. అన్నా! ఇదివలెంతటి మోహాన మూర్ఖు
లను దీసికొనివచ్చి కవచబిందనపు చలింపని యావనిరా తిలో
మణిదిర్తమును నే దింతగ భ్రమింపఁజేసిన మహాసుధాపుఁ డెవఁ
డై యుండునో తెలియరాదు. సింహాశద్విరహపాలుని పుత్రుండు
నిటులనే యర్థరాత్రిమును దవనజ్జ నెవరో యోగమోహ
నాంగి కనబించియుండి తెల్లవారినతోడనే యదృశ్యమైనట్లు
భ్రమించి యామెకై విడిచివిరహాపరితాపము నెంచుచున్న
ట్లు పొంగుతున్న సుక కింకరంజితము. ఇతఁడే యామోహ
నాంగి విరహావేదనలకుఁ గారణభూతుఁడు కాదుగదా! అటు
వైద్యులొకఁడగునకాత్యవధులైవ ఘాయిత్యురకుఁ బరస్పర
సంఘటనలు చుర్రెళ్లెను. ఎట్లయినను తొందరఁగి నీ కపుడే
వియు నిశ్చయించరాదు. (అని నిష్క్రమించును)

తృతీయరంగము.

[దక్షమహారాజు మంత్రమైన మారుతియుఁ బ్రసేపించుచున్నారు.]

దక్షు—మారుతీ! అపారమైన యాదిచారపాగరంబును దరియిన
నర్థియే నొకయుపాయమును దెల్పుము.

మ. అలయః దేవారోగమగః + వట్టిదికిర్ప లోనర్పియుంటి నం
 3లిమన ముక్కుకుంటి నర + శేనరి శంభయ బల్లితోడ వా
 యలికుల చేరి కూతున కి + వన్నియవ్యర్థముయ్యెఁ తల్లితో
 గలిపినయట్లు మానసము + కంది కలంగను నేమి నేమును.

మంత్రీపుంగవా ! నాకుచూరీరత్నము వట్టిదిభాగ్యమునోభాగ్యచేతనే
 నవయుచుండె ఈభాగ్యంబిని నే నెట్లుఁ బోగొట్టు గలిగదనో కదా !

మామ—కృపశేఖరా ! విచారపడిన లాభమేమి? మానగ భయ
 త్నములచేఁ జేయఁదగిన వసులన్నియు దేవరవారు చేయుచు
 చునేయుండెడి. అయినను, కార్యకారణ కర్తయైన కరమేశ్వరుని
 కటాక్షముండవలయునే గాని లేనిచో ముగివ్యమ్ములనును
 మనవలన నేమియొక్కెడు? విచార కూరక సంతోషించుటవలన
 సార్థక్యములేదు. తగుభయత్నముల నిరతము వినుచు చేయుచు
 చుండవలెను. మఱియు.

మ. వినుమీ రాజవశ్యా ! మానప్రయ పృథ్విః దాప్యతంతుంశునై
 తనమామ స్విద ద్రోహఃకాలఁడు తమ + త్పత్తిస్థితివ్యాప్తివా
 కనకృత్యాశ్రయః దీక్ష్వయః దతనిచే + సత్యంబుకాఁ దాను నా
 మానిబద్ధుడయి కష్టసౌఖ్యభయవిభాగభాగ్యంతులం బొందెను.

దేరా! రాజ ప్రమాగుణంబులకు పాశంబులచే బంధింపబడి మనము
 ముక్కు త్రోచిచే కనుప్ర మనుష్యులకు వశంబైన చందంబున దీక్షరా
 జ్ఞాయత్తులమై పవన్ ర్నికుమార్పాదము. అరితియకాని మనకోక స్వారె
 త్త్యంబుకలదీ? అయినను మాయామోహితులమై యుండుటవలన
 'నోరుగాలిలో' దీపమునెట్టి స్వామి! నీమహిమఁబాపు' మనసరాభము
 లేదనియించి దేవరవారి కుమారికారత్నంబునకు వైశాచికపుష్య కలి
 యుండనేమోయని తలంచి నియాజ్ఞగా భూతమైవ్యవరయః దీక్ష
 దారులను బాపించియున్నాడను.

[అంత నాక ఫణిభారి, పోవేసింది]

ఫణి—దేవా!

ఈ ధిమోహోయోహో వికృతః + చేమముచాన్చి నాజారమందు చా
వయ్యలూకః గుంతుమను + దద్దయుమెత్తి విభూతిఃబూసి రు
చాక్షులకుమెలెంతయు + కంబునః గంఠముగండువేల నో
రక్షణ! భూతవైద్యుడంట + రా మదిగోరుచుమందె వాజ్ఞయో
గము—మందిత్రుంగహ! వైద్యములన వాచునంటున కెంతయు వినువు
తోచుచున్నయదిఇదిపట కెంతమందివైద్యులు కలులై యెత్తుంత
పోక్కిర్వలః బ్రోవేయెడు గుడియైదమని పూని తుదకు గుడ
యైతే తమ పోయెములం గోలుపోయిరి? కావున బలాత్కా
రముగ తవహింసఃవైదులయేకాని యింత వీవైద్యములతో
బ్రయోజనమేమియు లేదని రులంచె.

మారు—దేవా! అట్లున నేల. ఏమహానీయుని బ్రభావమట్టిదియో మన
మెలుగఁజాలదు. ఏపుట్టినాముందునో మనకుఁ దెలియ
వచ్చునో దేవరూపి. కలనకాననమును వినియుండియు చాని
ఫలము నడఁచిందిధిభారిని గనియుండియు నిజమైన పోక్కి
లేదో యిటు రాసాహసించునో మఱియు.

ఈ పోడిమి కల్పమోవపులే + పూయెవరైదు గొప్పకార్యముల
పాడిమిజూత నీరు డిటు + వచ్చెను లోనికి రా నక్షత్ర మీ
రోహిణి యయ్యఁగావఁయు + నోవృణ! యెడలు బుద్ధవచ్చు బం
ద్ధోదలవచ్చు కట్టవట + యుక్కన యెప్పటి కేది కల్లునో.

ఇళి—మారు! అటులైన వావైద్యుని మామెదటకు శిశుంగ
రశ్మింపుము.

మారు—దితము. (అని కేదనక్షత్రలేయ ఫణిభారి నిష్క్రమించి
వంటనే వైద్యునితో కలుగఁ బోవేసెనుచున్నాడు.)

తెద్య—(రాజును విడిచిపెట్టి యుద్ధోద్యమమును ముగించి) మహారాజా! జేవరవారి కుమారుని గొప్ప పాత్రను నిర్వహించి పట్టాభిషేకము చేసి, రాజ్యమును స్వీకరించును. నీవు మహారాజును విడిచిపెట్టి, యుద్ధమును ముగించి, రాజ్యమును స్వీకరించును. నీవు మహారాజును విడిచిపెట్టి, యుద్ధమును ముగించి, రాజ్యమును స్వీకరించును.

దక్షిణ—పొరుగుదేశములు: మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక, ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ, తమిళనాడు

నైదు—చిత్తయి దేవా! దేవర హరి కాననములలో నే నుండును
దొక్కటియగు లేదు.

దయ—పైద్యుఁడా! ప్రాణహనియెచ్చును నీదనిపో! బ్రేవేళిఁడు. అం
తయ నాశ్చర్యముకై పూనుటవంటిది. కేవల మోహావేశాచటలు
చే బట్టువదిలివేసి కేమనాటిల్లెను. కావున నీవు బాగుగ యో
చించికొనుము.

వైద్యుడు—యీకాకా! ఇట్టి పాపాపదార్థావేశమున కనిని నెఱవేర్చుటకు
నిజ సత్వమెఱుంగకయి జేరినై సాపాపింతునే! దేవరవారు కేవ
లము భూతదయాశివ్యహృత్తు లగుటచే నింతమాత్రము నెఱవి
చ్చుచున్నారు కాని వా సామిర్థ్యమువంతు నాకు దృఢమైన
పరమ్యకము కలదు వినుడు.

చ. ఇలగలవై ద్యుతంత్రము + నన్నిమొ నేర్పిక బిడ్డయీతి ని
 ర్మలమరినాల సర్వజన + మాత్యుడైన విలసిల్లు మంత్రి రా
 నుల ముకుమున్న యెరుచునె + కూరిన సౌఖ్యమునందఁజేసి యె
 జ్జులతనకై రియించితి + జాత్రునిష్ఠింపజేసితి న్నవా.

మొదటియం,

చ. నిదు నిదోః సమంజః + సేవః గోల్పుః కాదు! కాల్పుః
సంపద్యం శేనదా బిలికి + యోగికిచో బలసానులైన నే

దీని విశిష్టతగవచ్చు గదా : తేలిక నిట్లుగూ నేను బట్టెను
దీనిధరి మీరు ? పాదములు : తీవ్రదా భరి నిట్టివారే.
నా పాదవ్యక్తము దెల్పిన విమంసు.

పి. దేవాద్యంబైత : దివ్యమంబులు, కాదుకాదు కాదు కాదుకాదు
దీనిసోకకుగాంచి : తేలిక మంత్రము, కర్మముల నాదాధు : దులగియ
మరి చంకరిందిత : తులగియ ది, క్షుల నాని కాగుగా : నువశేష
విరహాన్నియ్యు : నెలం, కెనుమియ్య, దరితి కాకునిదెచ్చి : తమనీయ
తేలి గాక నింకాకాదు : గదితి యె, తెలి నువకుమియ్య కా : వింతెయ్య
తగునూయింబు ఘట్టియింది : తన్నియ్య, తేలి మియ మంతియిగా : దియశేష
దేవా ! నాపాదల్యము విషయమై తమ కెంతమాత్రమును సం
యింపవలసిక యనిదేము.

దేవు—దైత్యులయనా : నీ నివాసం బెటనుదు ? నీ వాసుంబెద్ది ? నీ
కులగోత్రము లెట్టివి ? సమగ్రముగ వర్ణించువుము.

దైత్యు—దేవా నాకు నివాసస్థల మన వేటాకటి నేను.

పి. కండివచ్చోలు బండియ : బాకము దానినచోలు దానినగా
నుండక దొండవాకలకు : నోర్చి యరణ్యకదీనదంబులు
దండిగ దాటిదాటి కడు : దైత్యముతో పురిదుర్గపీఠం
గొండికనాటనుండియును : గుమ్మరుమంటిని నేను భూధవా,
తే. ౧. వినుము సర్వంబుకాధీశ : విశ్వరము
వనవిజయలను పీడించు : వట్టిరోగ
దమయ్యదన నోర్చుచుండులు : దనరు వాకు
దమయ్య దమనామధేయంబు : తద్యముగను

పి. కులమును గోత్ర మెట్టివని : కారణ నలు ముడియబాధ్యము
దెలిపెను నేను దేశములు : దిగ్మూరినై చరియించుమండి దూ
కలియిద్దః నాని యును : కారణు : కేయలతంబి విత్పర
లుకు తీకుం కాకరిధి : కాకన వియతి నిత్తనిపుడి.

వశు—వైద్యుడా! నీకు వైద్యమునందు నీజ్ఞునివ భోజ్య కలదని నా
ముద్దులపట్టి బుద్ధిని దిద్దుకలది నూనెయొద్దఁ దద్దము అవలమము
లందుము.

దమ—దిత్రము, మహారాజా! (అని దమయ్యుడు నిష్క్రమించు
చున్నాడు.)

వశు—నూరుటి! ఇత్తడు చివయొద్దకు వచ్చిన వైద్యుడు నా
మద్దులగున్న వ్యాధిని నివారణఁ జేయుగలఁ దగుతైత్తర్యము
నీకుఁ గలదా?

నూరు—జేహ! ఈ వైద్యునికుని బ్రోభావ మనవ్యసామాన్యంబనియే
యూహించెద. ఏమన, జీవరవాచి కానకఫలానుభవము
నాఁడనది యుద లిప్పటికలకు నీతండుక్కడ వేసాండు వైద్యుఁ
డీట్లు వచ్చుమును జూపి చలింపని హృదయమునో నుదిర్చెద
నని భృశముగ మహ్మణింకఁ గలిగినే ఇదియాయేగాక.

మ. గణపాతీతములైన తంత్రీము లనఁ + కంబు ల్బహిం గల్గఁ ద
ద్గుణదోషంబుల నెన్నఁజూలుచును ముంతునో? గాక ముండేనిం
కణము గాంచఁగ నద్దమేల? నిపుడే + గానంగ నాదంభభా
మణయాధార్థ్యములన్ని న్నన్దముగు నో + పర్యంపహాపీత్యరా.

మణియు,

తే. గీ. పూర్వభవపండితుకర్మ + పుంజ నింజను
నరయఁ బరివర్తయైవనో + నరుల కెట్టి
కష్టము ల్గల్గినను కాఁయఁ + గాన కర్మ
ఫలతిగె యుండు వైద్యుని + ప్రాభవంబు

దశమః—మంత్రీపుంజా! మట్టిపిల్లియైనను మానిపిల్లియైనను నెలుకను
బట్టించుటే బ్రోభావము ఇంక పితృ నీపనియొక మంతుము

అంతిమమున నేమి జరుగుచుండెనో యాది వచ్చెను. (అని

పక్షమున రాజు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

మారు—అట్లేద్యుని గతి యెట్లుయ్యెనునో తెలియరాదు. (అని

మారుని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

తురీయరంగము—రాజారవిజయము.

[అంతిమపురపర్వంను వకుళ మాధవు లనుచులిగిరియు దిద్దలు వ్రేసే శింశువునవ్వారు.]

వకు—అక్కా! మన రోహిణి యెట్టివర్ణముల పాలయ్యెనే! మననో బహుశ్లాసముగా విహరించు కీరవాణి యోగమిథ్యామనో భ్రాంతిచే పరికించుచుండెనే! ఆనిచ్చలి దురవస్థా నాది నే నొకయుఁ జూచిల్లుచున్నదానను.

చ. కలు గవిపట్టివాఁడు: గన + గాసిరి నామకరత్నకూన్యదై
యలలెను జూరవల్లకిరి + యుగ, వారిగాఁకును లేనిరాత్రియుం
బలి, రవిదీప్తికై వనము + పద్మనిచాక్షున వంక. గూడి వ
ర్తిలు మన రోహిణీమణి + దీపకాంకలతాంకరదా యవక.
మణియు,

చ. కను లరచూర్చి ముగిసె కర + కంఠముఁ జెక్కిటఁజేర్చి యూరకే
వనటలు పెచ్చుచూపుచు న + పారవిహారకృత్యాగి యైక మా
వనజదళామలాక్షి దుర + వస్థఁ దలుచిర నేమిచెప్ప న
మృనమున పర్వము న్మఱచె క మాంవనాభనులేరం బింగ.

మాధ—నభి! మనరోహిణి నిజముగానే మిరి చలిచినదని యాహిం
చెనవా యేమి? ఆ యాలాపములన్నియు నీ కపటధ్వజిలా
రములని-తోచుచున్నవి కాబోలె. కాని యాదిలాపములకు
దగిన కారణము నే నెఱుఁగను. అయింథాబోడి యొక రాగ

మనస్సై మరులగొని విరహార్తిచే నృశించుచుండు. ఏమన
నీ వాకాంత కలలోగనినట్లు భ్రమించిన దనురాకొనుచుండు
విభావపురుషుండు గాక నిజమైనమానవుడై యైయింద
వచ్చును. మనరోహిణీకాంత యాభూకాంత రమణుని నిజము
గానే చూచి మోహించి యుండవచ్చును. కానినో,

ఉ. తేలను నీల బాని మది + సెడినీనూపురకొరకొరముల
కాలంగ భుక్కుభుక్కుయొక + జక్కంగ తొలుతుఁ బాచుకట్టి యా
బాలకకాయఫల పరి + పాటి దొంటి మనోజరాగరి
లాలనదిత్రయ నృకల + లామునిసూర్య తపించుచుండునే
కామ్రసవే కదా,

చ. తన విలుబూనుచున్ దిరుల + దిద్దయఁ గల్గుఁగడేసి వారిచా
లనమున భ్రాంతులన్ గొలిపి + లాలితపుష్పచయోజంబులన్
మనసును మెవ్వఁజేయుచును + మన్మథుఁ బాశ్వనిలాపరీలన్
దనకదరాక్షి వింతవల + పంతుఁ జదిలఁజేయు వోచెరి.

మకు— అక్క! నీ కట్టికమ్మన పెట్టుగలిగెనో తెలియరాకున్నది. పరు
లకుఁ జొరకకమ్మనగాని యాకాంత యేకాంతసాధాంతరంబున
కన్యపురుషుండు రాజబాసే బాబు, బాబు నీకుఁగూడ మరి
బోవుచున్నదాదేమి? ఇదివఱలో నుత్తయిది మీహవాకారు
లను తీసికొనివచ్చి కనలుచుదినను చలింపని యానరోహిణి
దిత్రువును నే దెవ్వరు భ్రమించఁజేయనోపె? ఇదియొకఁ గాక.

ఉ. పక్కదికకమాదు డెరి + పక్కదినుం డిటవచ్చు వచ్చి యా
నోక్కను పెట్టుబండ చెలి + కుడిఁ పెట్టుల మారకుండె న
మృక్కర! యేకమాట వాచా కరింకఁగ : ట్టిచోడ్చు నిం
కొకపై నొకరినై మఱివెలి వీడమ మన్ను మాధవి.

మాధ—(దిట్టవత్సవో) చెలీ! వినుము. అయ్యదేవదత్త తన బెండు
బునం గలవలపును గుప్తము చేసికొని నేటికి నిజానుకాగని
హానుండగు నుక మానవేంద్రకనూజుని బాజుగొంది మోహ
భరితావంతు నొందుచున్నయది. ఇదియునుగాక భవతుల
మామూవిచారవైదిత్యముల నీ వెఱుగవేళి మనరోహిణీ
శక్యమున సౌందర్యమనురాదు కదా. అయి యాటాడుములకు
అట్టిమూల వామ మనోహరుఁ డంతకంటెను నిజము సౌందర్య
కారియని నే నుహించెద. చెలీ! ఏమి నీక్షణి తల నుండి
చెడవు.

నకు—మతేనియఁ లేదు. అక్కా! భవతుల మామూవిచార
వైదిత్యములకు నీరల సౌందర్యవిశేషములకు సంబంధ మేము
న్నదీ! ముందములకు మందయానలంఘన నిట్టి మరవత్తం తెందు
చుండిరే; ఇంక నీముక్తులు చాలింపుము.

మాధ—ఎంతముద్దరాలదీ నచ్చెలీ! సౌందర్యవంతులగు ప్రేమరుషుల
నుకచో నూర్పుటయో చిమ్ముట నభావాపుటయో భవతుల
రీతలని మనము వినుచుండుట లేదా? ఇట్టికారణ మదైన
లేనచో నాచియిలకొలికి నిలకింపేల్లిపై పురుషుడు ధరించు
ముంగర ముండుటకుఁ గారణ మునైయిండునో నీవే యూహిం
పుము.

నకు—ఏమోనమ్మా, నా కేనియుఁ జెలియదు. ఇదిమంతయు నుక
మాడుగా నున్నది. అదిగో మనరోహిణీయు ముగియించిత్తో
నిటులనే వచ్చుచున్నది. చూడుము.

తి. తమ్ములు ముత్తమర గనువి + భక్తున గన్తులనీరు జాళగఁ
చున్నద లేపులేగనవి + దోవఁగ గొడ్డును పడఁ గల్వల

శ్రీమదాంబు.

శ్రీమద్భక్త మునుజులకుల + వైవది లేకమిట బ్రహ్మకాగః
నామ్యోర కంబ రోహిణీయః బోధముతో నెట్లచచ్చుచుండెను.
[అంత రోహిణీ-వో వేలించుచున్నది]

రోహి—

ఉ. హ నునుకూల భావ తతులః + హ నునుమోకరేరః + హ న్మహాః
హ నరసేనుహః + విర + హ నలకీలం బోధి యుట్లు నా
మోసములేన పోనరునిః + మోహానయోహః శరీరమమంబి న
శేఖర శోభ్యభావ నిభానీ-తేగమో బాగ్గజనే మహాహారాః
హ ! కూరకర్మలారా హ హాత్మలారా ! మోహాననదాన్త్రీయ వా
మనోహారంబు మను మరసాతనూబాని వాభయద్ద కవిసహా... థేమిటి
పిమ్మట వాహిమధామనన్నిభుని న స్మృతుఃఖాతులేపిన బోధంబు
లవరులేఱుకొనెను. నే నుతిపోయి నేమిటిమోక్షమేలుచుంటివి? ఏరం
దలు శయనపడి తొలంగిపోవుచున్నారు. అట్లా! నే నెంతమనభాగ్యు
రాల నైతిని! ఈ నామహాహారాః ఏప్రకారం ఓట్లు మహాపడి కను
మొంగి న స్మరంబునకే మేము స్మృతులేమిటి? లభ్యమ! అట్టి వా
షిగ్యభావప్రపంచము సుందరాకారప్రపంచము నీ ట్టికొరగ్యమహాకళం
కం బట్లుకలిగిపో తెలియరాదు. హ! భగవాన్మహాహారాః! ..
మాధ—హరి! నీ ఓట్లు స్మృతులనుభవించి వలవించిన నేమిటాత్తమే?
రోహి—అయ్యో! ఏమి చెప్పవలయు? (అని ఓట్టువాన్ని నిరూపిస్తుని.)
మాధ—పలులారా, ఈ మనవిజ్ఞాని విరహాన్వయంతో పీడింపఁ
బడుచున్నది. ఈమకు నైత్యోపరాలములకు శేషమలపియు
న్నది. కావున, కలువ లేకుండు తామరక్షాంత్రము గొలిపింపఁ
నట్లు రోహిణీ, తన ఓట్లును తెరచియును.

శ్రీమద్భక్త మునుజులకుల బ్రహ్మకాగః + వైవది లేకమిట బ్రహ్మకాగః
నామ్యోర కంబ రోహిణీయః బోధముతో నెట్లచచ్చుచుండెను.
6

రక్షమానింకక లేచో జడవదా + గాగ్నిన్ మెయిన్వడి నే
 విని వచ్చాంతరమంచునైన వరిగన్ శనెత్తంబుగాఁ గూడెదన్.
 రోహి—సఖ! ఏల ఏడిల్లు మాత్ర నిరాపనింక మోపెదవు?

క. కలవాదకంఠ చూపెం

కలవా కలబోపా గనెన + కలతునిభవితో

కల వారులెల్ల నీవరె

కల వామీదించి వెరల + కలవదమరె వరి!

రోహి—ఛ! ఛ! మరాత్మరాలా, మీమొగముఁ జూడరాదు. నా
 యొద్దనుండి నొలగిపోదు. (అని రోహిణి వేయించున్నది)

మాధ—సఖ! లేచినిభ్రాంతిలదగులక సంతసంబునఁ దోడివార
 లవరె మెలంగరాదు.

క. కలయగ నందమాత్రులకు + గనగ దోడెడు నీకు సత్యమే

యలరకు నద్దవుండనకు + వందలి చింతలు దక్కవంతెన

న్నలవకలాది! నీదయన + నీదనకాది భ్రమించుచుండో

కల గనివట్టి రాసుతుని + కై రమించెడి కృపించు టావృనే

రోహి—ఛ! ప్రాతశ్శరా!

మ. ఆవ్రుర! మాకుఁ పూర్వజన్మకృత పూజ్యంబుల్లంకుం న

ట్టివియో! వాధ, మిదీయింధువులు వా + టింకుం నున్నప్పుడు

భవమాపుండవలంకుం బల్కెదరు మ + శ్రాంతి న్నిను వ్వామిను

బవనిన నెక్కువారెచెనడిగయ + ట్లారలముం తెనెడకు.

మాధ—సఖ, చొరకీల్లుము.

రోహి—నవ్వా, శ్రీలక్ష్మ మెత్తినద + త్తనకమోహానందని తనట్టి

వాని మహానియ మించుకధుర లాకుంబు దనికెరె గర్వం

బులుంగొలుచు. నాతని పొంతునయే బద్ధనాభల్యము

తెడవలయును నీచ. అహహ!

అ నగుమోముకామరవి : ఈ నునువిడ్డపువ్వులకుఁ జెక్కు లా
 కునిమెఱుగు నా వినిమిది : విరావము వా మృగరాజవత్ మా
 తేనికుఁజెప్పు నా రెఱుమఁ : తేఱు నా నికువాంకమ్మలే
 మావిది పొందఁగల్గి గా : మంబున సొట్టవయోధిఁ జేలునో !

[అంతఁ జైవ్యుఁడు బ్రేరేపించుచున్నాఁడు]

మాధ—నెత్త, జైవ్యుఁడు వచ్చియున్నాఁడు చూడుము.

రోహి—(అమాటలు వివేకయే తప్పనో) అబ్బా ! నేనామోహనాకా
 కుని పరాధీకుని గానిచ్చెదనో? అయ్యో, ఈనిరహితకన నల్లు
 సహించెదను. అరహి !

క. అనాదిల్లి వెలుంగుజేకు తన యా : యోతపి నాదిత్త ని
 వ్యాజంబొక్కటిఁ బన్ననో పరిణయ : భాంకిఁ దగుల్బంగఁగా
 తేలిరిగ నను విట్టాతేవ మననై : గూఁగితి న న్నాసెనో
 ఈకాము ల్గుడదేర్పఁగా నములొనో : ఈ బాధ నల్లొద్దునో.

అబ్బా ! (అని నిలుకలకుఁబిరకకమఁపుభయే బొటవతే)ల సేనా
 యును విట్టావు వినుచున్నది.)

దమ—(రాచకూతుని నమిసింది) తల్లి, కాంతింతును. ఎవనిని
 గుఱింది మీ రిట్లుఁ బ్రేరేపించుచున్నారు ?

రోహి—(కోపమునో) టరీ ! మూర్ఖా ! ఎవడవురాసివు ? విరావంక
 జుగిరిపి వాఁటిరాతి) వాహ్మ్యకలులుగ (నిరీక విరాహి
 కాదునెచ్చెట దానినో చెప్పుము.

దమ—తల్లి, తొందరపడిన లాభములేకు. కానిల్లిసనో విరామఁడే
 నుక పరమరహస్యమును చెల్పెద.

రోహి—చుందిది. ఆ రహస్య మేమి ?

దమ—తల్లి వివాహితివివాద వాక్యంబుదేహము పొమునున్నది. అనం
 దేహమును చూడంగ నివాదినితిరేచి వాదహస్యమును చెల్పెద.

రోహిణీ—అలా, ఏ సందేహము?

దయాబాతిల్లి—అలా చూచుచుంటుంటే వ్యక్తమగుచున్నది. కాక నిజమైన
పుత్రశత్రుడైనాడనచో ఇతఁ సేవకులలోఁగాని బంధుగులలోఁగాని
యెవ్వఁడైనాడు నాని ననని తిలకించి రాజీకృతమైనా?

రోహిణీ—అయ్యో! ఏమనిచెప్పవలెను! పురుషులకు సహోదరులు నా సేవకు
లకు బంధువులకు బాధులగుట నాకు నిజముగా నెరిగియుండునట్లు
దయయే యభిప్రాయము. ఇప్పుడిది నున్నవారలో నొకరైనాడు
నాకుఁబడెను నెఱవైన యభిప్రాయము కలవారు లేరు.

దయాబాతిల్లి—చిన్ని నాటమండి నాడు. చెల్లియే బెంగును మా
యిష్ట చింతసేయక దేగి యుండునో నాకా
దాక్షిణ్యము నచ్చేసిన యింకొకటి నందు పుట్ట నా
కున్న నాయనకుఁ బాది యిచ్చునో దయఁజేసినా.

దయాబాతిల్లి—అవును, పాతిపక్షము. (అని చేతులెత్తినట్లుగాని కన్నులు
కుమారునిచే నవ్వెను.)

రోహిణీ—మానవోత్తమా! ఏ నవ్వుదల? ఏదో యుండునో వచ్చితిమో
ఇచ్చుటకు రాగతంబెను? ఏ చక్కటిది బాధగా నొకటి పరిచి
యంటు పొడముచున్నది.

దయాబాతిల్లి—ననాక కరిచేకాదునోయెను. వైద్యవేదముచే గాలము
గతమన్నవాడ. మూలం కొంతకొంత కాలముచే మనస్సే
కలుగుచున్నదిని దాని నివారించు బాని దర్పియుంటిని.

రోహిణీ—అన్నా, ఏ పోక కాలచోదియొనవను వైద్యవేదముదేనా?
దయాబాతిల్లి—అవును. నే నుదాహరించుచున్నది. వైద్యుండనే కాని
వైద్యవేదమునకు కాదు.

రోహిణీ—అప్పుడు వైద్యులలోనియెవ్వఁడు యిచ్చునో మట్టికయో దేయియ్యు.
దయాబాతిల్లి—అవును. (అని మూలమున కప్పుట నొనర్చి మట్టియొకటి దేయియ్యు.)

రోహి—(తన నన్ను చూడఁజూచి) ఓహూ! నీ నింక భక్త్యురాలవయ్యెద.

(అని యింకొకవారవక్త్యముచే నిచ్చేష్టితుకాలగుచున్నది.)

[అంత నచ్చెలులు సంభోమముగఁ బరఁగింది]

వసు—ఓహూ! వెలి! ఏమియింత! నీమధ్యాహ్నమని వాడలే
మైనఁ దెలియవచ్చినవా యేమి?

మాధ—అవును. అటులనే తోచుచున్నది. పతి! నీ వివిక్తమందిర
విశేషితవదనాలందినవై యెప్పుడుంటివి?

రోహి—సఖులారా! ఈ వైద్యులమీదికి ప్రభావముచే నామనో
వ్యాధి శీఘ్రకాలములో నివారణయగుటకు పండితులులేదు.

వసు—(తనలో) ఓ పరమేశ్వరా! వానోయిత్తము నల్లు ఫలించు శేష
దనో నీజేభారము.

రోహి—(నవార్థముగా వైద్యుని వదిలిపొంది) ఓహూ! వైద్యకోయా
కాలే! ఇంక వాచ్చాగములు నిలుచుటకు నీబుద్ధి విశేషము
సూఢారము. నామనోవ్యాధిని నివారణపరమర్థముగ విషయం
బున సంఘటింపవలయుననినా? నీవు వానర్థ ప్రసములయిం
కుఁ బ్రయోగించిన మంత్రప్రభావముచే నామనోవ్యాధి
సగము నివారణయైవది. తక్కినసగము శీఘ్రకాలములోనే
నివారణ శేషవని నమ్ముచున్నదాన.

వసు—భీషగ్యరా! మాచీయసఖని నుల్లసించుచోనీవతో నీవు గొప్ప
పాఠశోషకమును బొందగలిగినవ.

రోహి—నచ్చెలులారా! వాకిన్య దశ్యంతానందముగ నున్నది నూడి!
(అంత వెలికి తిరులందఱు నేకములులై పేరెలుంగున) ఓహూ
యేమివాభాగ్యము! (అని రోలాహలముగ పంకిసింపుచుండ
దక్షిణుడొకాడొకఁడు ప్రేరించుచున్నారు.)

దత్తు—అహోహూ! ఏమి! నా భాగ్యరాశియగు చిలుకలకొరికి
యారోజన బహుప్రసన్నముఖయై యున్నది. ఏమి నాపు
ణ్యము! (అని కొమార్తెను సమీపించి)

కా. రావే ముద్దులపట్టి రా గుణగనీ : రావే సుధాశూన్యలా
రావే కోమలవదనతో నయనా : రావే లతాతాడరా
రావే నోమలకంట మూలధనమా : రావే కలాకాశరీ
రావే సంతనముగఁ జేయఁగదవే : రా భాగ్యరాశీ సుతా.

ఆ. వె. నాను ముద్దుసూరి : నా భాగ్యరత్నమా
నాను శేనఁబలు : నానిధాన
నాను పోపు నీవ : నమ్మియుంటిని చాల
నాను వెకలఁ జాప : నాతిరావె.

తల్లి, ఏమనోధనాపేక్షితుడగు రాజశేఖరుండు వచ్చియన్నాడు. నీవు
సుముఖులై నానిని వరించి సుఖము వడ నుము.

రోహి—మఱియు వడ నుచుచున్నాఁడు, ఇంతయే? తండ్రిగారు నూతన
పాతము సొప్పుకొనుచు వర్తింపడి మీర నామెకల నిజ
మైన పుత్రికాభిమానము కలదేని నాకవి నేర్వవలె జూపుఁడు.
తండ్రితో నేరజ్జనిపాస్తి జరుంబులఁ జాగపరిత్యాగముఁ జేయు
ట నిశ్చయము.

దత్తు—అన్నా! నా ప్రియసుమారీరత్నమున కిగను నుద్రోయియే
యున్నది. కలగోగని భ్రమించిన రాకొమరుని నే నెట్లు రో
హిణి రాగలినదత్తు? భోహ్మచరానితో నాముద్దులగున్న
తనప్రాణంబులను విడుచునట. నే నేమి చేయుదును. అయ్యో
తల్లి! నిరవరాధిదైనదియు వెకలఁబలుచేయుటకు మేలు శక్తు
లను?

మిత్రకోట. ముమ్మ సుఖమనామలన వ్రతములే ఘనముగఁ జేసిగూ
సమ్మతాంగిర నిమ్మఁ గనినంతకుంబునఁ ద్రాహిమృలా
భోన్మరిక భుజియింతువంచుఁ నుఁ పరాన్మరస్థితిఁ గొనితిన్
గన్మరిల్లి యశాలమృత్యువు ! నైవసం జెలుకేతున.

(అని సమీపమునంగల వైద్యుఁడొచ్చి) అఁ ! వేషధారి ! నీమోవియు
తెలిసినది. కాని యందులకు దగినఫలము నిప్పుడే యనుభవించెదవు.
దము—దేవా, నాదుకుపవి యొకటి చిత్తగింపుడు. దేవరవాణి కుమారీ
రక్షింబున కొనివైత్యవ్యాధి యంకురించి యీమ సుప్రకారము
బాధించుచున్నది. అద్దోని ముహూర్తమూర్తములోఁ గుమర్చ
సమర్థులగు వామూరిక యొకటి కలదు. అయ్యది పస్త్రుతము
నామొద్ద లేకపోయినను ద్వీపాంతరములయందు చెందెన నాయో
షధిని నెడకేతెచ్చి మీపట్టి కీవ్యాధి నివారణఁ జేపెద.

దము—నూయవైద్యుఁడా, ఇతడు ముము నిమ్మ నమ్మఁజాలము. కుది
తృదమని వచ్చి కుదర్చలేనివారు పొందెడు శిక్షను బొందటకు
సిద్ధముగ నుండుము.

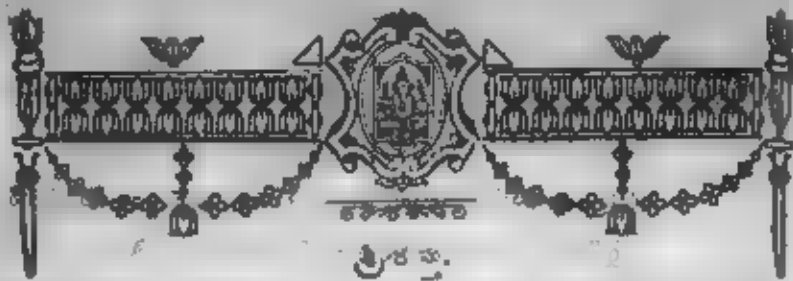
రోహి—తండ్రి ! నా కీవైద్యులకుఁయందు దృఢమైన నిమ్మకము
కలదు, కావున వీనివైద్యులగక నీతండు చెప్పిన చొప్పుఁ జరిగించు
టయ నాకోరిక.

దము—అటులైన, లిల్లి, ముఖ్యముగ నీకోరికప్రకారమే జరిగించెదను.
వైద్యుఁడా, నీ సుతకాలములో నాయోషధిని దీసికొనిరాఁ
గలిగెదవు ?

దము—దేవా, ఒకకూసము నీకుచిచ్చినం జాలును.

దము—మంచిది. ఇప్పుడే రేవులో యానెకలోను నిర్భయగ భుజ్జయిది,
శిశుము పోయరమ్మా (అని యందఱు వైద్యునించుచువచ్చారు)

రోహిణీ సుధాకరవిజయము

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము:—సముద్రోత్థము
[దముదురు ప్రవేశించును]

దము—ఓ భగవానుడా ! మింట పెండు కష్టములకును నీల జనిం
చు జలపంచువులకును భూమిపై విహరించు హానికొట్టిన
పీడ కదా సర్వోరశ్శాంతి నీ కటాక్షముచే నయివారపారా
వారంబునుండి వెనుకాలించే జక్కువడియొ సురక్షితుండై
నట్లు చేరగలిగితిని. అట్లు, ఏమి మామచాను—

అయ్య గా' షా.

విక్కుటపు మారుతము + లొక్కతటి రేగనిభ
పక్షిల శరంగములు + నక్కనియెడల బా'
స్థితిగను దొంగల కత్తులకుమన మీథుములు
దుక్కిలిక గర్జిలెను + నక్కలము గాగన
గిన్నెదలె నోడ యొక + చెక్కిని ధరింతుకలు
నక్కదినె డోలగతి + విక్కుముగ నూరిన
గిక్కిరియెడల నిమిర + ముక్కదర గిన్నెలుబకు
నక్కసము తేలె నది + మొక్కడి తుచానో !

అన్నా ! నా పహచక్షు లేముకేయిలో కదా. గోరువట్టుచే అోరి
పోలరువట్టు మేము ప్రయాణము చేయుచున్న దెబ్బ పెరుగాల్సి.
దిక్కుకొనుటయేగాక నరదృష్టవశమున ముగ్ధులైన నరలుగారి
భక్తవారావలయు చిన్నచిన్నములయ్యె. అప్పుట పంపుల మేము
చెప్పుచును.

1. ఒకదాని భోజనా + విహారరసభావ, మునునంభ్రమభావ + విశ్రాంతి
యొక పెంకఁ దిశయ + కొద్ది వీరము కాట, కులలోదనధ్యాన + మును తెలుగ
కొకరంక పెనుకొమ్మలకుఁ గందువులదాసి, యదేయ పోటులయొక్కపరిశ్రమ
కొకరంక పరిశ్రమ + పోరదృష్టవశాన, పోరదరంబు + నోరుచొచ్చు

2. పోలుయొమ్మనియెను పింఠంబోదఁగ, భీకరంబుఁ బరంబు + పిక్కటిలఁ
యెనుధ్యానము లోక + పెక్కయె, పిను పోదే కాఁక కాపాడుకయ్యె.

కానీయు దైవపంకపు పెట్టుకొదో యిట్లు కాఁగలను. ఇప్పు మేముచేయు
చును. ముందుకు పోవుదమున్న పరిశ్రమగనిన పా కరచరణాద్యవ
యవంబు లేనియు పృథ్వివంబులు నాకయింపె. ముప్పికాపాపీతిరుండ
వగుటచే నా యామాప ముగ్ధులందఱు నెప్పుడుండె అట్లు ! (అని
చరితఁబంబె)

చ. వదనఁగఁ గాల్చి రావు నయ + వంబులఁ దేకటి గ్రహు గ్రహంతి
వదనఁచుచుంటి కీరమున + వత్తుములం దశియారలేదు నే
గడువడి కుట్టిపానయ + గానీలుచుంటిని గాన నింక భా
బదలికనాఁడఁ గొంతవడి + బచ్చికట్టున విశ్రాంతిదాన.

(అని యిటులఁగఁ బాది) అదిగో నీవటి కవతిదూరంబున నాకట్రాకం
బును చానిచెంగట మెకరసాలవృక్షంబును గాల్పించెను. ఎంత క్రొవ
పదెట్లు నీ వచచిత్రీ చూరవలంబులఁ గడుపార భక్షించి నిర్మలా
దక పానంబుచే నేదఁజేరి కొంతవడి యట విశ్రాంతిదాన. (అని నిక్కు
రించుచున్నాడు.)

[అంత విచారముడు భ్రమింపబడుచున్నాడు.]

విశా—పీడనా! ఏమి యీ యందోజాలము! సుభాగరయువరాజు సంపదముని మిథ్యాసన్ధిభ్రాంతికి మూల మెట్టిదియో విచారించుటం నీవదని నీంహరదీప్తిపథాపాలం దేను రత్నాకరమహారాజగారు వా కాజ్ఞాపించియున్నారు. నే నంతదేశము తిరిగిన సంచకు పదిన్నసంలైన విషయం బెద్దియు గానరాదు. ఈమగధదేశం బును గూడ వావదంతియే వ్యాపించియుండెను కాఁబోలు. పీడనా! ఏమి యీ ఎత్తియి! అదిగో మగధదేశాధిపతియగు రాజకేళికుఁ దహాశ్శ్యద్విరయంతై యిటుల నే వచ్చుచున్నాఁడు. అతండు పాంచాలవశంతునితోఁగూడి మాయేలికపై నేమేమి బోయెనా మంచనములు చేయించుడనని తెలియవచ్చినది. కాళ్ళకు నీర లిప్పు దేమేమి ముచ్చటించుకొనియెడకో నే నీ చెట్టుచా మునమండి వినియెడ. (అని యొక చెట్టుచాటున జాగుచున్నాడు).

[అంత రాజకేళికుండును, మానవర్మయుఁ బ్రేమింపబడుచున్నారు.]

రాజ—మిత్రీమా! ఆకమలాశరం బెంత రమణీయముగా ముష్టుతో చూపెను.

చ. తమచలిరాజే నెలరి + తమ్ములు సంతస మొందుచుండ లో
భ్రమరము బుత్తహించి తమ + వల్లభివల్లభులం గ్రమంబున
దమకముదూలు గూడెన ను + దగ్గరిరేగ విహంగసంభుముల్
భ్రమింపగొని పాటించె కను + కంకువఁగొల్పు నరవరం దిటగా
(అని యిట్లునెట్లు జూచి) మంత్రీపుంగవా! అకవఁబడెను కులద్రావణి
నెవరో మానవుండు కమగాధనిద్రాముక్తికుడై వరుండియున్నాఁడు.
అతం డీమగధదేశంబునకు రాఁ గతం బెట్టిపియో తెలిసికొని రావల
యును. (అని నిద్రానెత్తుండైయున్న దమకుని చేరవని వాని కేటులోని
యత్తరంబును బసిడియుంగరంబును బైకిదీసి చూచి నిద్రాఁగఁబడి)

మిత్రమా! ఘోరితవా, యాభంగులీయమునా ఇది యెవరిదియై యుండునన్నో కనిపెట్టుము (అని యుంగరమును మురిచేరి కిచ్చుచున్నాడు)

నూన—(యుంగరమును జూచి) ఇది రత్నాకరుని పుత్రుండగు మహారుని యుంగరమువలె గాన్పించెను. మున్నెకనాడు సింహాశక్తివసుంధరి వద్దాకరతటంబున నవగాహనం బాచరించుచుండ మహారుని వీరిమండి జారి సరిలంబులో బక నిర్దాని నే నెదకి తిరుగ నాకని కిచ్చియుంటి.

రాజ—మంచిది. (అని సామర్థ్యంబుగఁ దిరుగా యుంగరము నందుకొని) మిత్రమా! నాకు నట్లనే లోచుచున్నది. అయిన నీయత్తర మేమిటియో చూచితిమ్ము. పిమ్మట యోచింపవచ్చును. (అని యత్తరముఁ జూచుకొనితనలో) అన్నా! ఎంతోమోసమువచ్చెను. కానిమ్ము ఇప్పుడైనను మిగిలిపోలేదు. (వ్రాతముగా) మిత్రమా! ఇటువచ్చు (అని చెవులో నెత్తియో చెప్పుచున్నాడు)

నూన—చిత్తము చిత్తము ముఖ్యముగ నే నట్లులనే జరిగించెను.

రాజ—ఇది మన కెంతయు నవశ్యక ర్తవ్యంబు నుమీ. నీ నేయియుండ కుము. నే నిక్కడే సాంచాలదేశమునకుఁ బోయివచ్చెద. (అని రాజశేఖరుఁడు సాంచాలదేశమును గూర్చి ప్రస్థానించుచున్నాడు)

[అంత దమముడు నదోమెల్లని లేచి]

దమ—అన్నా! నేనంతగాభివద్ధిం దనిలియుంటిని! (అని తేలు రివపుకొని) అ, ఏమిది! నాతేములో పసిండి యుంగరంబు నుత్తరంబు గావరావు! ఏమైపోయెనోదా! అయ్యో! నేకోమనది పూనివచ్చిన కార్య కుంతయు విఫలమైపోయినది. ఇంక నట్లో గదా. హ! దైవమా!

ద్వితీయరంగము. — కా రాగ్యహము.

[సింహాశద్వితీయరంగమున కా రాగ్యహములో నుభయవర్ణుల సహచరములు]

మధా—హా! భగవానుఁడా! అదియే నేనట! పెట్టిపై రాగ్యమును

జూచితి. న న్మతిచేసితిమిదే జూచుతుంటిమి నా బహుజనముల

మూల నేనట వివరమిది. సుజీవి తేజస్వరీ!

౬. వాయువునులభ్యాపక + వా మనవాన్నిది జోడి యిట్లు నగ

కాదుఁగ నీకు నేను నగ + నాడన భోజిని తేరమామిడు

హ్న! యగ నైవసామనయి + నంబుల కుత్సవకుబ్జునట్లుగా

నేనువిధంబులు బరిత + పించుచుంటిని రావె ముదరీ.

౭. కలకే ముద్దులదిలుకల

కాలకే వామన దహించు + కుశరకుంభున పూ

ములికే వాపై నీ!

యలుకేరే నేరరావె + యలికులజేరే.

హా ఏరాక్ష! నీ కెంతమాడులాడిన!

౮. ఎంతటివాడవే నమయ + మంది ముఖప్రీతి తెందియంద నా

నంతయు కేంకి లేక పరి + హాసముఁ జేయుఁగ నాకు ప్రక్కకే

కాంతను వచ్చి నేర్పుగను + కాంతరా నీకనకాంగురీయమున

సంతసమందఁ జెట్టితిని + సారసలోచన నాడు వేలికిక.

కవిరాజవిరాజితము.

ఇదిభవ! వృషా + మియనిభావ్యుల కే నెలకు కేరళ + నందలన

ముదముఁచూచిన + ముదముఁజూచు + ముదాని నీవయ + ముదము నా

కృతము దిక్కున + కేననిజూచిన + యెయిదఁ దానితి + నే యెకటా

యెదలద మారిత + రాష్ట్రీ నింభన + మైతిని కావత + ముదముఖ.

[అంత రత్నాకర మహారాజు ప్రవేశించి]

రత్నా—అత్తా! వాకియెంతమాడునా కులలోనున్న కన్యకాముని

సూర్య దేయంబవలు నెట్లు మనోభాంతులకు నోనై నవయ
చున్నాడు ! ఏని నెట్లు కాంతిగుఁ జేయవగునో కదా.
సుఖా—(తన దోరినున్న యుంగరముఁ జూచి) హా, నామధ్యులు
హా ! నీవుకూడ నావలెనే కాంతివిహీనమై గాసిల్లుచుంటివా
యేమి ? అటులనే కావచ్చును.

ఉ. ఆవలివాడీ బాసి విర + హరిది గుడి కృతించుమన్నయూ
హీనుని నోరినున్న ఫల + మేయకుటచునె కాక రాజవిం
కానకు కాసి యుండుటనె + హా! పరికింపఁగఁ గాంతిఁ దోది నీ
మానితవివృతమును + మాపితి పొలయు నంగుళియేమా.

యంగరమా, నీవు కాంతిమాసిమున్నచు నాకుఁ బ్రేయమైనదానకే
అయ్యెదో, నెట్టిదెందమా ! ఘోషావాంగియైన యాకలవకంఁ? నెడ
కాసి యుంగరము నాసించిన నేమిలాభమే ?

డి. మించులమించు నట్లముల + మేలిమిలోభమాసియు జుదికన్
గొందెముసేయుఁ జక్కవల + ను న్నెలియచ్చును పామునెట్లు రా
యించులకవిగేరు మది + రాక్ష కిరీరవికాసనేత్రోహ
సాందితమైన చంద్రవయ + నాయును యానముఁ జూడ నెంతయున్.
అయ్యో, నావంటి మందభాగ్యుల కట్టిసుందరి లభించునే.

రత్నా—కుమారా ! ఏల నీవిట్లు వ్యర్థమైన భాంతులందలి పరితే
వనంబుఁ జేసెదవు ?

యంగరమహాశ్రీవృత్తము.

భూది కలహో గవిర + భూర్ల కలింబుమధిఁ + బాండుకుటుఁ గోరి మునివారా
హానలముకల విర + హానలములొన నడంబోయఁడత్తై పడి కుమారా
మాదికలిర మకు + మారి తమతేజముప + మాటలఁ దమించి త్రిప మేరా
కానిధిమంచు నది + కమ్మితిని నమ్మ నరు + కాకుండనీకు గుణధీరా.
తనయా, నీకు మనఃప్రీతిని గలుగఁజేయఁజాలు ముందరీవలు లెండటో
యందఁగా న్నృక మనఁదోచు నాయందఁదనకన్తై నుండకేల రాత్రుడి!

మధా—తండ్రి! మీ మామోసాయము సంపూర్ణముగా ఫలించినది.
వన్నీల మీ రిప్పుడోదార్ప సభివంబుచెదకు ?

రత్నా—కుమారా! ఒంటరినై నీ నీ శారాగృహమునకు ముడుపుచేత
గాఁజోటు మువ్వమ్మములచే నీమరి చలించినది. ఇంక నీ నీచెఱు
వీడి యంతిపురంబునకు రమ్ము.

మధా—తండ్రి! ఇప్పుడైన నామమ్మలమిమ్మను నాగమ్మల కగుమది
తిరగి నీ నీ చెఱసాల వీడివచ్చెద. లేకున్న నింక మీకు నాకు
బాణము చెల్లెనని గట్టిగ నమ్మియుండుడు.

[అంత విశారదుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

విశా—(రాజును సమీపించి) దేవా! దేవరవాని యాజ్ఞానుసారంబుగ
ననుస్తజికములం గుర్తునుచు మగధ దేశంబున నే నుక విశే
షంబుఁ గంటి, మనవిచేసికఁ జెల్లగొప్పుడు.

రత్నా—ఓహో! విశారదా! విశేషమును దెప్పిరివా! ఆదెట్టిదియో
చెప్పుము నను సావధానందనై యుంటి.

విశా—దేవా! మగధదేశపరివరప్రాంతానన్యంబులంబుల యొక కటా
కంబుచెంత నవరో యార్ద్రవస్త్రపరిధానం దగునొక బాట
సాని మిక్కుటైనది ఇతరికదే విశ్రమించి యుండఁగా నచ్చటికి
మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుండును నాతని పదివాగ్రి
గణ్యుండగు మానవర్మయు వచ్చి యటఁ గొంతకడపు మంత
నంబుఁ జేసి మానవర్మతో నెద్దియో రహస్యముగఁ దెప్పి
రాజశేఖరుండు సాంఘాలదేశంబున కరిగె.

రత్నా—విశారదా! ఆమానవుని దెన్నరై యుండునో నీవు కనిపెట్టుఁ
గలిగిరివా ?

విశా—దేవా! లేదు, అని యాతం తొక రాజకన్యాసంజేశంబుననే
దేశసంచారముఁ జేయుచుండెనని తోచెను.

రత్న—మీరువలన ?

విశా—దేవా ! పిమ్మట నా బాటవారి కుల్కాంది శివశాసితముల
కరణము యింకాకరణము గాన జగము,

చ. సారిది లతాంగి సే నిరిగి + చూడుట యెట్లుగా ! చూచినా
కను ద్విరియఁగఁజేసి కార్యము ఫలించెనె తెల్పు మటన్మ నేమియు
త్తరమియనదు ? మత్తరము + దప్పక నియతయన్మ నేమి దు
ర్భరమని ఏమఁగాని జరు + కారి నహించిన యింక మోక్షుట.

అని నిలచిపోదొడంగెను.

సుధా—అ ! విశారదా ! అయత్తరము వాచరి కేర్వరియే వాచే
వాసికది. అయంగరము వాచినోహరి భరియిందివ వాముద్దు
యంగరమే. నన్నారయటై యావవాలుగ వామాననోర్త
ముందు వానిని నొనివచ్చుచున్నా. అన్నా ! ఎంతపనిజరిగెను
వాచినోహరి ఉంచాలజేకముననే యుండెను కావోలు. ఆప్ర
యజవరంసురి మోనప్రద్రవానిని మదాక్షుడగు రావకేళుడు
జేహించియువనోపు. ఓహరిరావాభామా ! (అనిమర్వారం
బగు పిట్టయూహుడగునెక్కుండై భూమిదన్నుచు) అనరాక
ముని నేనివ్వడే బోయి శివించి వచ్చెడు (అని సుధాకరుడు
వరుగిడఁ జోవుచున్నాడు)

రత్న—(ప్రత్యని యుదేకమును వారింజుజేసి) ప్రత్యని క్షరవద
కుము వ్యర్థసంభవించువలని లాభమేమి ? విశారదా !
పిమ్మట వామాననోర్తముం దెటకేగెనో దెల్పుము.

విశా—దేవా ! మావవ క్షయంగరము మెకపక్షి ముక్కునలొకది
కట్టుకొని బోవుచుండెననిచెప్పి యాపురుషుని దవవింట నొని
పోయె.

మధా—అది రాజకేళియని చాన్చ్యమంతయుఁ దెలిసివది. ఓరీ జోహి!
 నీతో దుర్మార్గకృత్యభాగజేయింపకు మురికియలపాలింపకు
 వగు మానవర్మతో నమిచారుగా కర్మంబును జోధాద్రితో మురివి
 రాక్షసువా ! తండ్రి ! నన్నుఁ జోదించు.

రత్నా—కుమారా ! నీ విశ్రాంతి కేదవత్తె?

మధా—నాంచాలజేకంబున కేగదయ్యె.

రత్నా—అర్థశా ! కర్మజన్మసంబున కేగజరునే? దుర్మధానంధు
 డను, నాంచాలకృత్యల కలంకంబున నగు దక్ష రాజాధిపతియు తన
 జేకంబున విన్నుఁ గనినచో మారకుండునే. ఇదియున్నగాన,

౩. ఎంతయున్నాఁడు నైవదు నుటహితకృత్యులైన సాహసంబునగా
 జంతుయొనర్చలేక ఘోరః జేరిన యెల్ల విద్విషుఁ
 తొంగింతయుఁ తన బుర్రయొన ౩. పాదయుఁ కల్లగఁజేయుగానని
 క్రిందకు నీవు నిల్చు నిలు ౪. తేకురు నీహృదయేర్పరంబులున్.

విశారదా ! మాన మధాకరుని నీవెంత గొనిపోయి యుద్ధావవనవిహార
 కయును జేయించి రిసికొనిరమ్ము

విశా—చిత్తము (అని స్మృత్యాయనితో విశారదయును విష్ణునిండు
 చున్నాఁడు)

రత్నా—సుధాకరుడు వనవిహారంబున చిత్తనిశ్చింతి నొంది నమిల్ల
 నచిత్తంబుదయ్యెను

(అని రత్నాకరుడు విష్ణునించుచున్నాఁడు)

విశా—(ఉద్ధావవనములో నిచారించుచు) పఖా! సుధాకరా! ఈయ
 రామ మంతమనోహరముగా నున్నచో చూడుము. ఎటుజూచి
 నను సకలకరిమెశమిళితమునాటనునుపుంజనంజరంబై యుప్పు
 చుండెను అహువిధంబులగు పుష్పటిరంబులగు, అత్యున్నతకా
 లహింతార రసాలసాంబులును, మధుర ఫలరసా స్వాదనా

యత్తనానావిధవికవికరకలకలస్వపంబులును, కుసుమగర్భాంతర
నిష్క్రందమరందపానమత్తమధుకర ఝంకారరవంబులును, వికా
రీకృత కలాపంబులతో నున్నత సైతస్థలంబుల విహారిచేత
తేజికాంతల మనోహరకూజరంబులును, నురుదీరకల్తారకాసార
తేలికాలోలమృదాళనాళకలక గానానత్త కమరీయ కలహంస
నికుంబంబులును, గలిగి యావనంబు నందనవనంబు ననుకరిం
త్రుతు వింసిల్లుచున్నయది. ఇందు సేకచ్ఛవచ్చినట్లునిహరింపుము.
సుధా—మిత్రీమా! నాదిలుకలగొలి యీచెట్లమాటున నెంద్రైవ
దాగియందె నేమో చూచెద. (అని యంతటను బరికించి చూచి)
అన్నా! నానుగోరకు యెచ్చటను కావరాదయ్యె. ఏమి
చెపుమా?

పి. వీరబాణియందుఁ : నీరమంబులు కిక్కుఁ, బరకాశి పెట్టెనై : వాచి నేమి!
అంచయాకయితి : బాంపలు రీంద్రీంచి, యెసి మానినెఁగి : యేగకేమి!
అరిసింపంకరి : యాట రోషమనఁ దు, పెట్టెలు కాంతకు గొని : చెదరనేమి!
భువనదయితిరే : గాండ్ మయూరముతో, గొల్లున గదకాయీ : గొనియేనేమి!
తే.గి. కాక బాల్గంటి కలకంఠ : కంఠయగుట, మత్సరంబునఁ గోయలంబులుఁబ్రవహిత
నేమి! నీ నెంత కదలిం : నియమము, కావరాదయ్యె వాడు దుఃఖతి యదేమి!
కానిమ్ము ఏరందఱినిఁ చెలిసికొనియెద.

పి. ఏమాలంకర : పాలసాలములను, కలరవంబుల నొప్పు : చింతకార!
అంబుకాకరచిది : కాలిదోలాకేళి, పంబుమీరకు మరా : కంబుకార!
అరవిరిత్రాఁదేన : బాని ఝంకరమృదీ, చెలరేగు బ్రేమదాశి : కంబుకార!
భువనకాళియందుఁ : గాంచి క్రిడించు ర, కంబులచే మయూ : కంబుకార!
తే.గి. ఏల మీ నిత కామీదఁ : బాలిరే, యెంచి కామీనికదమైక : మింబుతోడి
కెటకుచాచికో చెప్ప ర : కేమి! నన్న, కాళకెట్టిక మీకేమి : భాగ్యమకట
అన్నా! ఇవన్నియు మామెదలఁ గలివత్సమూని మిన్నకుండఁ అవఁ! ఈ
గండు తుమ్మెదలు, రాజహంసలు నెంత చెలరేగి యాడుచున్నది. ఈ
మఁ యాట దు వన్మధుఁడు నెంతో కృతము గా కిట్టఁజేయవచ్చునా.

ఏద తెచ్చుచి నా సామర్థ్యము తెలియరు కా బోలు.

పీ. వాదించేక్కరి + వాదించు జూరెన, నడచేరెన యోమ + వానజార,
 వావారి ధమ్మి + మేల మాపెన మీమ, వాప్తుమీన రాజ + వానజార,
 వారమాతలక మా + గామఁ జాపెన నీవ, చులసి జూరెనైతె + చులమనవ,
 వావధి శ్రీకంఠ + భాగంబుఁ జాపెన, నిప్పునీన మీన + కేతనుండ,
 వే.గి. రమ్యము చేర వానావరముఁ జెప్పి, చూచి జాగి వచ్చియుఁబుట్టి మీన
 మిన్న మంతుట లక్ష్మ మీ + మీమమర్థ, మును జూనిన చూచి + జీరెనుమిడి.
 బోరా ! ఎన్ని విధములచేతఁ జూచిన నిని నన్ను వేధించు మాన
 నయ్యె. నీ నీవరమా వేదవల నెట్లు నహించువో కదా.

బి. వోసాకరుడు నన్ను + వో)వానిధిరి మును, నెచ్చెల ల్పవరించి + వేల్చుచునే
 చుంటుమ్మిఁ గు ముక్కంటిమఁటుల కాగి, మునుమొలముల నెవఁజొనుపుచుండఁ
 గలముంగలకంఠ + కలకలవ్యవములు, మునుమొలలెంగుఁ మును నొంప
 గండుకుమ్మెన తెంతో + కంఠ వాదరమున, యువారరవముల + కులుపుయంద
 వే.గి. వానజార వేదములయొనింబుండు చలము, చేర వాసాగి వామమృత్యువరగొట్టె
 వొలకొనినా వే నిట్లు + వోగలుచుంటి, ముదిరవమున విరచిన్మి + మంజుమండు.

వికా—మిచ్చిమా! బుద్ధిమంతుడనయ్యు మామోహాగోతుండనై
 మేల మరలపించెదవు? వినుము.

వే.గి. గాఢవిరహాన్వయముచే గలతఁ జెంది
 వంతనొందుచు నీవిత్తు + భ్రాంతిజనిత
 వదిలినై రాగవరసిలో + యునిగియున్న
 దట్టవము సాచ్చుచే యువ + భ్యంబుచేత.

ఇది మునుఁగాక, నీ వాదిని పూని మున్న దై రాగ్యవంశవంతయు నిత్ర
 కనురాగవంశదగా భూరెవామేమి ?

చి నీదగు యోగమార్గరతి + నీదగు రత్నవిలేక యుక్తియన
 నీదగు సాధువాదమును + నీదగు వాస్త్రువివేచనము కా
 తోడనిఁ జూచినంతవె వి + యోగముఁ జెందినె ? నిత్ర రేలువలే
 వేమరి కుండుచుండుట వి + వేదమొనాముచే నుభవరా.

సుధా—మిర్రీమా ! విశారదా ! ఏమని చెప్పుదును? అహోయలాడి
 మహాపాపాత్ములై భావ ముట్టిపోతుగాని నాదిత్త మును దాక
 యుఁ జిత్తబాసినబై యున్నయది.

విశా—నఖా! అబ్బుగాఁ జేయఁ జేబజును? ని నాదిని యేమంటిని!
 గీ, సరియమూర్తియై వివరమీర్తి + వివర మరయఁ
 జాలఁది విభ్రమమునాథా! + భాగతుల్య
 ముట్టి జనరాలి నోర్తుఁ జే + కట్టుకున్న
 బన్నగంటును నరఁ జేర్చు + జగిది గాదె.

అనకదా. ఇప్పుడో,

తే. గీ. కలికయాక్కులె యున్నతొపు + కళిటటముఁ
 బుఁదికొల్పియమె బింబ + భాగముకలు
 నిమచందముఁ జేర్చుట + నెలఁతఁజేర్చు
 బాఁబాఁగాఁబాటలై రాగ్య + మాఁబాఁజేర.

అను నే నుత్తి చెప్పుతేదా?

గీ. అదై రాగ్యము లన్నియు
 తవనజడ రాక్షి తార + నిలునందాశే
 భావించ నిలుయఁ బిమ్ముట
 భావజలస్తానోభవర్చ + నాల్పకు నరుయగా.

సుధా—మిర్రీమా ! వన్నియు దే? యుటకలచెద్ర? నినుము.

అను నతమానోగ్యపక్షానము నిరయము నా + భావము భావేక్షణ
 త్కరమున జమ్మి కురంగలోచన విభు + దక్షిణముం చేసి రా
 గరసం తిరుచేత తోడుగానిది తనన + గానవ్రాస కుద్ధతన
 కరమధానమున నృధింది కలయిన + సైరించుటట్లక్కడ.

విశా—మిర్రీమా ! నీవొక మధ్యాహ్నము నాదికట్టు భ్రమించియే
 యుట్టిమరంతమోహనరావలము నుంచుచుంటివి. ఇంక నిజమైన

మీమానాసియే దృష్టోచ్యుతైః సహా మిత్రాభిరహవశేన
 వయోదహోః దా.
 సుధా—సఖా! విశారదా, నీనిత్యం పాపభాగజీవముతోగ నభిల
 పించుచున్నావను. చిన్నప్పటినుండియు నాకు ప్రియమిత్రుడ
 నగు నీతైన నాకు సహాయముఁ జేయరాదా.
 విశా—మిత్రీమా! శత్రుజనస్థానమున పాంచాలజేకంబున కట్లరిగె
 దవు? తొందరపడకుము.

సుధా—సఖా!

కాంచనవస్త్రము.

భామిని, మిత్రా! నీమమతోడగఁ జరిగిన మనుషుకుఁ జరిమితిమిఁక
 గానుకరణముతో చేయిని కొనుగ్దఁ జరిగెనుకఁ జరిగెనుకఁ జరిగెనుకఁ
 గానుకరణముతో చేయిని కొనుగ్దఁ జరిగెనుకఁ జరిగెనుకఁ
 గానుకరణముతో చేయిని కొనుగ్దఁ జరిగెనుకఁ జరిగెనుకఁ

కావున నీవిషయములో నాకు తప్పక సహకారిని కావలయును. (అని
 విశారదుని బ్రతిమాలుకొనుచున్నాడు.)

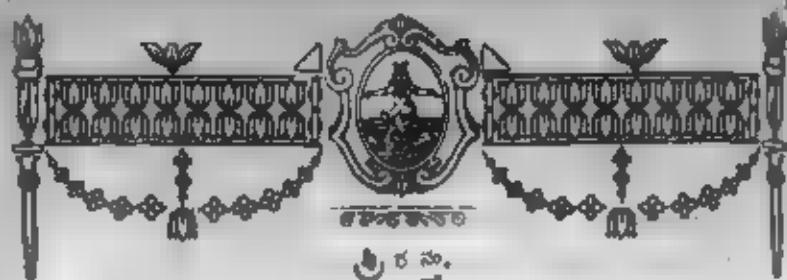
విశా—అన్నా! నీ నిత్యం జేయి చేయవలయును. మిత్రీమా! మంచిది.

శిష్యుల పోయి వత్తుము రమ్మ.

(అని సుధాకరవిశారదులు పాంచాలజేకమునుగూర్చి నిష్క్రమించు
 చున్నారు.)

ఇది చతుర్థాంశము.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము.

పం చ మూం క ము.

రంగము—శాంతాలపురపరిసరోద్ధానవనము.

[రాజశేఖర మహారాజుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.]

రాజ—(స్వగతము) ఏమి! శాంతాలజేకాధిపతి యగు దత్తమహీ-
శాలుండు నాయకుల సంకల్పానము దలంచుచున్నాడు. అ!
ఏని నిజస్వభావ మగునయు నిపుడు వెల్లడి యైనది. తియ్యని
మూలము చెప్పి పైకి న స్వల్పముగ జేకొన నిచ్చు గలిగియున్న
ట్లభినయించుచు రహస్యమున నిజపురిలోయొక్క నుక్కుయ
త్సంబుల కనుకూలించుచున్నాడు. లేనిచో ముదటిస్వయంవర
ప్రయత్నము నామూలమున నిలుపు జేసియు నితరు డీ కన్యా
సంకేతమున కేల నిచ్చును? కానిమ్ము. ఏని కవలతోపా
యంబులకుం దగిన ప్రత్యుపాయంబులు బన్ని వానిని వదిలకు
ప్రయత్నించెద. రాయబారిగారి జోవుచుండిన పురుషుని కుల
సాలను బంధించ నియోగించి వచ్చితిని కదా! మానవర్మ
యూపరికే కృతకృత్యుడై యుండవచ్చును. కావున వానిబాడ
దత్తవరేంద్రునినకుగారి కాంక్షతో వేదియొడకు రోహిణీకన్య
కకు గాని సుధాకరునికొ గాని యొప్పందును తెలియ నరదు.

దక్ష రాజున కీ ముంగరమును గనఁబడింది ముమ్మడి సుభాగరు
దాటఁ దెలిపితి నని శ్రమపు భరించెన పసిండిముంగరమును
నిజకుమారిమణి గ్రహించినందు కెంతయుఁ గిదిసి యేర్పల్ల
యత్నము లన్నియు భంగపఱచుట నిశ్చయము. (అని యిటు
నటుఁ బొది) అ. పాంచాలరాజుపట్టణములోఁ బ్రవేశించితిని
కదా. ఇంక పన్నియఁ జక్కఁబడెను.

[తెరలో]

సుభా—ఓ! ఓ! మరాఠ్వా! నిలు, నిలు. శ్రుతియకుల పాంసవా!
రాజద్రోహి!

రాజ—(తెరవంకఁ బొది) ఓరీ! తులువా! ఎడవురా నీవు. నా యె
మటకు రమ్ము. నీ కొవ్వడంగించెన.

[అంత సుభాగరుఁడు ప్రవేశించి.]

పంచదామరము.

సుభా—అరే! మరాఠ్వా! నిల్వ మచ్చఁ బాజ నిన్నుఁ క్రమంచి నా
వరాల ముద్దుటుంగరముఁ వారిజాక్షి శ్రేణియొ
దిరానఁ గొందు రార నీదుఁ బింక మేము చూచెద
పరాసరిక తెనఁగి పోయఁ నల్పవోరి బాలికా.

రాజ—(మహాకోపముతో) ఓరీ! మరాఠ్వా! ఏమనిరా ప్రేలుమం
టిది? రమ్ము నిన్నుఁ దుగ్గింది ననుఁ జక్కంటఁ ప్రయత్నంబు
నయ్యెద.

(అని వరలోని కత్తిని పైకిదీసి ఝుళిమిచుచున్నాఁడు)

సుభా—ఓరీ! నీచాధమ! ఇది స్త్రీలు వివారించె దుద్యానవనము
చూడుము. కొండలు వారిజాక్షి లిటులనే వచ్చుచున్నాదు.
మన దిట మారణిర్థంబునకు మునసివ నలులు బెగ్గడిలె
దరు. కావున నీకు కొరకము కలదని నేతోక బహిరజేకలు

వక్త్రం బోయి యామావ మొరంతము రవమ్మ.

రాజు—మందిది, అటులనే కానిళ్ళు (అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారట)

[అంత రోహిణీయు, వక్త్రం మాధవ్యులును, పగిలేశించుచున్నారు.]

రోహి—పలులారా ! నాటి వైమ్యం నాన రూకేమైనం చెలియలేదు కదా ! అయ్యో !

ఉ. మాసము నిండె వైమ్యండును + మానుకతవధనంబుఁ బెద్ది నా
వేసలుఁ దీర్చఁజామె తను + వెంటన యేగుట మాననో వృధా
యాసముగాఁగ నేగియును + నావరపాటునిఁ గాంచనందె నో
మీసముఁ జేసనో యెటులఁమోహము నిల్పుదు నేరుడైవమా.

మాధ—ప్రియసఖ, అవైమ్యండు నీదేహమును స్వస్థ కనలుచు కొక
వనమూలికను గొనివచ్చుట కేగ నేగాని నిష్క్రమింపముచేయు
తలంపుతోఁ గాను.

ఉ. కాంతరొ లేనిబోగిది యు + కారణముం గలలోనుఁ గన్ప ధూ
కాంతతనూజుఁ గూర్చి మది + గాసిలెజేల నె ముద్దుగుమ్మ కా
సింతయు నమ్మిగాఁ దగు నె + యెక్కడిరాకొమరుండు పోడు నీ
చెంతకుఁ జేరు లెక్కద వి + చిత్రిముకాదఁ బె మానినీమగి.

రోహి—(నిట్టూర్పు విడుచుచున్నది.)

వక్త్ర—సఖ ! ఊరదెల్లుము.

1. అలనా పూచిల్లుదు శో

అల నాటఁగ నేయ మదిఁ గ + అంగడు నీ లీ

అల నారియఁ జెల్లెను - జే

అలనారిత టెల్లు నెరి ము + అంగుడును చెలి.

రోహి—అయ్యో, ఏమి మీరీ మాళ్ళత్వము !

యందుకుం దగివదానవు ఎట్లులైన నీమచ్చకంటె నెక్కువంటును
 నీమచ్చకంటలచే గఱగింది యుద్ధానవసంబునకుఁ దోడ్పా-
 నిపొమ్ము. (అని వకుళ నిష్క్రమించుచు.)

నూథ—చుందిది. (అని రోహిణిని పదిపింది) చలీ, ప్రియదానవం
 బువ కేసి విహరించినట్లుము రమ్ము.

రోహి—పథి! నాకు వసవిహారమేనే?

చ. నకు కనుకాదొసోయిన య + నంబుని బోలెనునామిసోహయ
 గతుఁగొనఁ జాలకుండిది + కాంతిలో బైభవమేల నాకు నీ
 వన మింక నేల పుష్పచయ + నాజెల స్థలఁగంగఁ జాలఁ గా
 పువఁ గరుణింపు దీరుజని + పువ్వులఁ గోయికు కాంక్షదీరఁగఁ.

నూథ—పోనిమ్ము. అవసంబున నెందైన నీమనోహరుండు దాఁగియుండె
 నేమో చూడవచ్చును కాదట. పంజేహించెద నేను!

రోహి—చుందిది పోవుదము రమ్ము.

నూథ—పథి, అనిక్కున నెవరో యిరువురు మహాయోధులు వరపుర
 జయకాంక్షల దాధుఁగఁబుగ నాపావం బొనరించుచున్న వారు
 మన మాదిక్కున నేగజనకు. ఇటు రమ్ము. ఇటు ఇటు.
 (అని రోహిణి నూథవులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సుధా—కురాల్మ! రాజశేఖరా! నీవు నీప్రీతింబుల కాశించితి
 పేని యామానవోక్తము ననుజేసితివో! తెల్పుము.

రాజ—జయోత్సకుఁడను సుధాశరా! అపురుషుడు పడవకుం
 దయియే యున్నవాఁడు.

సుధా—ఎక్కడ?

రాజ—కారాగృహంబున.

సుధా—వానిని వెంటనే వెలుతుఁకున్నది శేనువలయును. నీ వండుల
 నీమదితిగైర మోహమాత్మాభిప్రాయము నాఁగియును. అపురు

మందు చాలిడివచ్చునటకు విచిత్రమనే యుండవలయును.

రాజు—మందిది. (అని యాజ్ఞాపతిగను వాసి సుధాశకునిచేరి కిచ్చు చున్నాడు.)

సుధా—విచారవా! నీ వీడతిగను గొనిపోయి మానవర్మకుం జూచి యామానవోత్తమని చెబుచున్నది. తేసి తోడ్కొనిరమ్ము. విచారమందిది. (అని వతిగ పంపకొని విచారముడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

రాజు—రాజోత్తమా! నీకు నే వధ్యుడనైతి. నే నింతటిచుంకియు మహాకూరుండ వను నీతో నిైతి. తేయి వధిలపించుచున్నాడను, కావున నా యెడల దయార్థిహృదయందై న న్నింక విడిచిపెట్టుము. నిన్ను నేనన్నటి నాటువక ప్రవర్తించుచుండెద.

సుధా—నిన్ను విడిచిపెట్టటకు నీయలేదు. నామిత్రులు మరక్షితముగ వచ్చునంతవఱకు నీ విచ్చటనే యుండవలయును. అంతదనుక నిన్ను మరక చూచుచు విదకు కర్తవ్యముకొంచెదను. (అని రాజు శేఖరునితో సుధాశకుడు నిష్క్రమించును.)

[అంత నెచ్చరియగు మాధవితో రోహిణి ప్రవేశించుచున్నది.]

మాధ—సఖ, ఈవన సుంతరమగేయముగా నున్నదో చూచుము.

మదనదర్పణవృత్తము

చాగురుతములన్ చికాడినాకగాఁడలోలరన్

మీఱఁ గొడమకేట్లు పాదజాన్ముకంటు గొలి యూం

కారములకు తేయుచుండఁ గాకలీన్యనంటులన్

తేసి కరభృకంటు లెట్లు పాసిఁగూయుఁ గంటివే.

(అని వరిభోమించుచు) ప్రియసఖ!

రోహి—ఇచ్చట వానాధుం డెంతైన వాగియందైనమా చూచిన చ్చెద. నెచ్చరి, నీవుకూడ రమ్ము

మాధ—మంచిది. (అని యంతటను పరిభ్రమించెను)

రోహి—అన్నా, నీ నంత వెలికినను నామనోహరుండు దృష్టించుము

కాదు. నీరవ్వరై నఁ జూచియుండిరేమో తెలిసికొనియెద.

య. అంగళాంతాలు నాధు నిట + నైనును గంటరే కీరకారికా

శృంగములార ! మూలములు ! వింశతిమూలములులూ ! మా

తంగములార ! రోహిణి క + సంబములార ! ముఖమారలేతికఁ

నాంగనలార ! కర్కశన + లాశయతీరములార ! విశా రిట.

మాధ—నకుఁ లల్లి బిల్లిగ నల్లకొనిన యీదులెప్పుడు పరంబలం నున్నఁ
తెలిసికొనుము.

రోహి—మంచిది

య. చల్లని లేతకన్న లేదఁ + జల్లెను లేనగునొముహూని నే

తల్లనిలేతకన్న లేదఁ + తారపుల న్నవ మంచువాని రం

జల్లని విశాంతములను + తన్నునలారేను నిలుగొని నా

మల్లియలార ! మూలములు + మాటన జూచిరే సామనోహరుగ.

మాధ—నకు ! వికసికారవిందముందరంటగు నలకద్వారకములయెవ

నైకరంబులు విహరించినట్లుము రమ్మ. లచ్చోటి చల్లని పిల్ల

గాడులవలన నీకరవాతానంబు కొంత యుగళమొందెను.

రోహి—అయ్యో, నచ్చారీ ! తనిటవీరటంబులును నాయవస్థజూచి

కటకటం బడవయ్యె. కాశాత్మ్యందగు మాయండును నాశాలితి

మాముందయ్యె. ఓయి దయానిహినుండవగు విషమాస్త్రా !

య. శాయక మన్ను కంఠుని + శాలినిలో చనవీలందు నీ

కాయముకాలలేదే విడు + గర్వము పీచ్చుకైవేదఁ బూని చం

ద్రాముధమీనివ ట్లలు + నొ నగు దృష్టవిచేష్టితుండై

మాయలచేర సెందెదవు + మానుషమే యది నీ కనంగుఁడా

సూత్ర—చరి । అంతఃకారణమును పారబ్రహ్మము కాఁగఁట ఓ
వర్తకా ।

ఉ ఓజలవాక్త్ర' వేదమును + భూతాంతరమునాచరి నిష్ఠా శాంతయో
మానసహంతకాచరి నిల + సమ్యక్సంపాదయితే సంపద ని
భృగీశరహానిహతమును + రమ్యభవేంద్యః జ్ఞానముః శాంతిమం
తే జగద్రహితమును భగవంః అంది పరమ బ్రహ్మముయందు సందితో.
సోహి—చరి, నామహాచారు నాకనాని దిగ్దశగాఁ దిలికకు.

కల్యాణవృత్తిః.

పీఠసమ్యుతా । మద + యోధసంహారా ।
యదీష్ట కామయిత్యేషా భా + గ్యోధయోతరా,
యోధాసంహారా । సమ + మహా కేళిరా ।
మదీయచిత్తకోర ! మహీ + మరదలికరా,
కోరయోజితరా । యట + కోరమేలరా ।
గుణాకరా । సుధీభర । తే + కోరభానురా,
యేర వేలురా । మహి + దిరితఃకావరా
శరీరపుష్పకోటిల యో + శివ కామరా.

[అంత మహాకలంక మభాసయను బ్రసంగము]

సూత్ర—అంతఃకారణమును దశాక్షరమును నామయనన చేయిలయో
కరా । ఓహో !

తే నీ నివిధవాదకలంకాని + వృత్తిసమయము
భానుకరదర్శయంతైన + వనములోన
శుభశుభాంతరవిద్యుత్ప్రే + కాకలిల
సంజయం శేవం బరేశ్వరతో + యోగః/వలయం.

వామనోహరయో సమ్యక్సంపదో నిష్ఠాశాంతయో యోగభగవంతుః పారబ్రహ్మ
గాఁగఁటా నీ నిష్ఠాశాంతయోగో రహితవేదమునంద.

(అని యొక చెట్టుపొంతము దాగుచు నున్నాడు)

మాధ—నచ్చెలి ! చూడుము.

కోకిలవృత్తము

సారసాక్షి రోహిణీగుప్తలు + చంకకంబులు చూత భ
ర్తూరముల్ దుండరీకుజంబులు + చూడు చెట్టులవాడె ని
స్సారితంబును నీడు దోహద + మైత్రవం బెవయ్య నా
రీరకాక్షహంపల్లెలు + భక్తుర దురవిధునో

కోరి నీడు దయార్థబోవణ + కూర్చి నచ్చెలి కంటి నే
నుధా—ఓహో పనితాళికోమనీ !

౧. నాహృదయాలవాటముని + నాటిస రాగలతాంకురంబు నీ
దోహదలేకముం గనదు + తోడొచ్చెలి ! దీవత వాడియందె నా
హా ! హరిదాక్షి ! కావక శ + టాక్షిరసంబును జల్లి చెంచెదో
సాహసబుద్ధి దాని నిర + సంబుగ దుగించెదో తెల్పు దింతటిన్.
రోహి—ఓహో! బీయకళి! ఏమి ! అశ్చర్యము ! ఈవంబున బురుష
సింహుని మాటలు వినినొందినవి. వింటివే? దానిని
తే. గీ. చెలియారో వింటివే యాదిచిత్రిమేమె

ఈడు హృదయాలవాటంబు + నకు నెటుండు

మోహలతో చెంపు మునువల్లు + పురుషవాక్య

పరలో వివవచ్చె గర్జర + సాయవము.

నాటి నాభాగ్యము కంకుటచే నామనోహరుడే వచ్చియుండెను
గాఁబోలు.

మాధ—ఓహి ! నీవేల లేనిపోని కౌంతులందరిని వగలచాలబుద్ధిదపు

నీతంద్రోగారు ని మ్మరయుచు నిటకు వచ్చెదరు.

భుజుగబోయా రము రోహిణీ నీవృత్తు + నాభా-కుడా యా

ఎరు చెట్లు నిక గోరి + వచ్చుకొని నిలుచి

నిరారి నిద్రచంద్రి)ది + నేర్ప న్నెలుండు
స్మరాజ్ఞర్యము కాము + పాపాత్మకకల్లం.

సుధా—అ! ఈచేటి నానందితేవ్వరికి తెట్టునది కలవునుదను. నే
నింక నిను జాలము నేయరాదు (అని రోహిణి బ్రక్కవత్తు)
చిదితేవ్వరి!.

ఉ నాహృదయాలనాలమున + చాలిక రాగలతానకుంబు.....

(అను పద్యమున ముఖ జనువుచున్నాడు.)

రోహి—అ! చూచి నానంది (అని యానందపావనకృణుచే నిశ్చేష్టితు
రాలగుచున్నది.)

సుధా—అ! చిదితేవ్వరి!

సీ. చలితు నీమఖచంద్రి + చంద్రికామయలై, కామీకలెండు చకోర + కంబుమాడ్కి
తెలుది నీమధకాన్త + దింబాత్మకమిగ్గోల దిలించుచుండు రా + చిలకకోర
చేడె నీధమ్మిల్ల + జీమూరమునక, నెద్దిగోరకు నేద + నెవరినక
తన్వి నీకలెండు + కంబుపులముట్టె, కాచకు తొలకరి + నూచుమగిది
సీ. మహలీచన నీమ చ + ల్లనికటాక్ష, ముఖమ మదిగోరి నీమ ముమ్ముఖమకటెను
విషమకరణాలెల + నేమిగిరి, కాకలాలకవద్దితి + చాలెనూర్పు.

సుధా—పురుషవతంబిమా! రూరతెవ్వరు? ఎచ్చటకుంబి వచ్చు
చూచిరి? ఇటుకురా గతంబేమి?

సీ. తగవ మీనంటి వాటికి + కరుణు లొంటి

పాటునకు కేరియ పువ్వు + వాటికలరు

గుమ్మరుచు నుండగని వచ్చి + కుతుకమదర

పరప నెల్లావయలఁ జేయ + చతురశీల.

సుధా—(రోహిణికి) చిదితేవ్వరి! ముదిరినా యేమి?

చ. కుటుతరను ప్రిరో మునిగి + జూడిగమూమనఁ జూడె, లేయ తెం
గలెనివచ్చి మూర్చితిని + కాంచనకట్న ముమాంబునీ ముమాంబు

కుటిలవినిలవేణి యని + రోహిణీ నీకువనిండి యుగళం

చిలువలెబల్కు భాదీశ్వరుని దయచెప్ప నీకు భాగ్యభాగ.

(అని కన తేలినున్న యుగళమును చదివెత్తుచున్నాడు.)

రోహి—(యుగళము నుచుకొనిచూచి నుచుకొంటున్న) హా ! పోయి
నాయకా ! వచ్చితివా ! (అని మూర్ఛిల్లుచున్నది)

మధా—(ఉత్తరీకుంచుచుంటున్న నీవందేవు తున్నాడు.)

మధా—(నివంభిభ్రుముగఁ జూచుచు) ఆ ! ఏమిటి ! నీలో రోహిణీ

రోహి—(కొంతకదికి మూర్ఛ తలచి చూచి దిగ్గవలెది) అహా ! నా

మనోహరా ! కరకుదాక్షిణ్యమునా ర్థమగు నీకు నేరయగదా

క్షాణకమునకు వచ్చితిని (అని తొలంగిపోవుచున్నది.)

మధా—యెంతటి ! కదియకుము.

నీ. మల్లచిగులకాయ + వాఁత నీమోహము, మున్నగుల్పము నీదు + మోహులయ
కాంతిలేనియచవు + మల్ల నీమోహము, నీయ నీమోహము + వచ్చులయ
చిన్ని కన్నులకయ + చెల్లినయంగోరు, మదతి నీదయ + మదులయ
కన్నులయంగోరు + జక్కనాగోరు, మెలకనీయయ మోమెల్లయ
తే. మెలక నీయ చెల్లెలు + నీయయ, వచ్చులయ, నీయయ + నీయయ
మదుల తెలియయ నీయయ + మదులయ, నీయ నీయయ + నీయయ

కావుననే

నీ. కలిరో నీకటామముగ్ధ కన్నులు, నావయ కేయలకావ + నుండుచుంటి
మలకా నీకు దయమయ కన్నులు, కన్నులకావ + కేయలకావ
లయ నీకుదు మదులయ, కన్నులు, చిలువలెబల్కు + కేయలకావ
కయ నీయయ + నయలయ, చిలువలెబల్కు, చిలువలెబల్కు + కేయలకావ

నీ. మధా నీకు మదులయ + కన్నులయ, చిలువలెబల్కు కదియయ + కేయలకావ
కన్నులయ, మదులయ, కేయలకావ, కేయలకావ, కేయలకావ

(అని కదియయపోవుచున్నాడు)

రోహి—(వచ్చియుండున చిలువలెబల్కునీయయ, కేయలకావ)

మాధ—(తనలో) ఓహో! ఈపురుషుడే యామచిత్రవోరుడు కాఁజూలు.

సుధా—(పోత్కింకముతో) ఈకాంతాలలాను తనచెలికత్తియ దగ్గఱ నుండెనని నన్ను దాఁజూడలంకుమనెను. కాని, యీలేను. ఈ ఎరిమెవ్వోళ్ళుగ వాలుకెన్నవలు. దా ! నింపొకవారింకు దా వలికీ ర్థానీ మలంగి వైటవనరిం. * వ స్వేచ్ఛ వేటొక్క * లలరన్నోచ్చి నుజూన్రుచందమును బ్రొక్కారీధవాదంబున జలజాతీక్షణచారుదృష్టివిశిష్టా * సారంబుఁ బ్రేక్షింపుమనీ.

మాధ—(తనలో) పుష్పరావలోక హాసంజపారవశ్య లయమున్న యానాయికానాయకులు మధ్య భావములోనిపురుషువారి నేను నిలువరాను. వేటొకయెడ కేగద. (అని మాధవి నిష్క్రమింతురున్నది.)

సుధా—సుందరీ!

చ. వజరుహపాణి కావక య * సాంగవిలోకనజాలసంహతులే మనసిజసాయకోక్త్యరథ * మోనములై దురపిల్లఁజేయు నే జవయము వర్షము పృఠది * యా ర్థిగృహించితి నిన్ని నాభ్యుతానిమః గనినట్లు దోచె రముగేయగి నాకళులప్రపంచముగ.

నీవిప్పుడు నన్ను చొలంగఁజేయుట న్యాయముకాదు. ఇది యుదుఁగాక, చ. మరుఁడును వేటకాఁ దవరి * మామకన్యార్థిక కావకంబుదా నుటివిరిమాపులం దరుమ * గొట్టున నీకరణంబుఁజొచ్చినన్ గరుణానుపిడి వెండియును * కామునిచారికిఁ దోచు నీకు వం, అవముఁ జూచినిమ్మదయ * మంజులమున దావరాదొక.

(అని తేముఁ బట్టకొనఁజొచ్చుచున్నాఁడు.)

రోహి—(తట్టించుకొనితనలో) పెండమాన్వరవదకుండు. ద్విరవదకుండు.

సుధా—కోమరీ!

య. తూడవిజేమి నీడడు & సొగ తెలింగడుదోయి విశాల మా
 తూడవిజేమి జేయియల & పంతుము జిమ్మిల జేయివల్కులన్
 ఏడడవేమి యొకనిను & వేడివ వన్నిపు జాడరింప నీ
 వాడను కాడఁట ముఖము & వాల్చి లొలంగడవేమి పాపమే.
 చ. విడివిగ వంతు న్నెఱయు & తెన్నెలవాళలదోగి భ్రాంతులన్
 దరగలు పిక్కటిల్లుచు ముడిగ్గిత రేగఁగ నూడఁబాడుచున్
 దరుణిరొ రాగఁజ్జువుల & చారపమైతిమి యెట్టకేలకున్
 కరణముకమ్ము వన్నితను & చయ్యను గొఁగిటఁ బోడినేయఁగన్.
 (అని కడినుఁబోవుచున్నాడు.)

రోహి—(మృదస్పృశిసుందరవదనావదించితిమై క్షేగంబయ్యులతో
 దొంగిపోవుచున్నది.)

సుధా—హృదయేశ్వరీ !

అ వి మదను దడయుఁడగుచు & మదిమది కరములు

గూడియవడఁగ సలుపు & కుత్సకమదర్పణ మొనరింపెన్
 (అని కత్తరడచుచున్నాడు)

గుడియవడఁగ సలుపు & కుత్సకమదర్పణ మొనరింపెన్
 (అని సమీపించు చున్నాడు)

సదయవగుయ నన్ను & సరి నేలరాడఁట
 (అని చేయికట్టకొనచున్నాడు)

పాల మేల పాల & తాళజాల.
 (అ: కొఁగిటఁ గడియంకఁబోవుచున్నాడు).

పాల మేల పాల & తాళజాల.
 (అంకి కేరలో)

పాల మేల పాల & తాళజాల.
 (అంకి కేరలో)

పాల మేల పాల & తాళజాల.
 (అంకి కేరలో)

పాల మేల పాల & తాళజాల.
 (అంకి కేరలో)

సుధాకరా !

చ. మదికరితుండు మోగధుడు & దుర్మహఁడై నను మోసపుట్టి ము
 వ్కరతిమరింగి దత్తవృక్ష & గాచి యవశ్యకు డెల్పు వార లి
 య్యును సన్నెత్తలై నడలి & పోర నను గృధ్రియంపనంది యు
 ధుఁలను వచ్చుచుఁడి రిదె & జమ్మల కిడయొనర్చుగాఁ దగఁగా

భా—(అశించి) ఏమో! ఓరి పానశా! నీవు పోయివచ్చి
వాచారముండి పారిపోయి పాగిముసుగు కట్టించుకొంటినిదా
యని సంతోషించుటకుమానుగా మరల వాడై గయ్యమునకు
గాలు మల్లెత్తుచుంటిరా? తుమ్మదా! ఈసారి నిన్నునుండి
నేనున్నట్లుంటుండ నయ్యెద. (అని నోహిని మూర్ఛిల్లు సుధా
శయను నిష్క్రమించును.)

అంత రాజశేఖరుడు దయఃకుడు సైన్యములఁ బ్రేమదావనంబునఁ
బ్రవేశించును.]

భా—(మూర్ఛిల్లి పడియున్న నోహిని గూర్చి) ఏమిటి! వాకుమారీ
మీటి భూమిపై నిల్చి పడియుండుటకుఁ గారణ మేమి? దురా
త్ముడైన సుధాశయఁడే యీదోహ కలునరించియుండకుదా.
నితీమా! రాజశేఖరా! నీవీవనయంతయు సైన్యసమేతుడవై
వెదలి యాతుచ్చ నెకున్ననుకట్టి బంధించి తోడ్కొనిరమ్ము.

రాజ—మిందీ. (అని సైన్యముల నిష్క్రమించును.)

భా—ఈసమయమున దయఃకువ్వు వాకుమారీమీటి సుఖస్థితి
గాంచును కదా (అని యాశయముఁ జూచి హర్షముతో) అదిగో
దయఃకుడు తొందరినంతనే వచ్చుచున్నాఁడు.

[అంత దయఃకుడు ప్రవేశించి దయఃకుడు సమస్కరించును.]

భా—దయశా! ముందుగ వాకుమారీమీటి మూర్ఛయిండి తెలి
వించువట్టులఁ జేసి చేటికనంబుచే నంతిపురంబున కడపుము.

భా—కుమారాజా! ఈమె మూర్ఛిల్లుటకుఁ గారణ మేమో మీ
రెఱిగితిరా?

భా—సింహశక్తివరాజాధముని పుత్రుండగు సుధాశయం డీప్రేమదా
వనంబున కేతెంచి యీ వాపులికారత్నంబుతో మాట్లాడు
చుండ వానితోడగు రాజశేఖరుడు మాచవట. అతడున్నడే

యోగు బట్టికొని మువ్వలించుకొనుచు నే వలంతుడువచ్చు
దను కాని యాదుర్భాగమును బట్టికొన నివైశ్యములై రాజశే
రుండేగియున్నాడు.

దమ—(తడలో) సుధాకరుడు సురక్షితముగ నియ్యద కేగుచేరిన
వకు నా కమితోడుదము కలుసుచున్నది కాని యాకాశాత్మ
లచే వాని కేమియువదలము తటస్థించునో యని భయము
కలుసుచున్నది. కానిమట్లా కరమేర్పరుని సంకల్పం బెట్లున్నరో
యిట్లే జరుగఁగలద. (ప్రకాశముగా) మహారాజా! ముందు
కేజోయి మాత్రునిని వెలి తోడ్కొనివచ్చుదను.

(అని దమదుడు నిష్క్రమించును.)

[అంత రాజశేఖరుడు వచ్చివేరించి]

రాజ—మిశ్రిమా! చమూసమేతుండనై యాభిమదావగజంతయు
నవరిని. కాని యానుర్భుద్ధునిజాత యెవ్వలను గావరాదు.
అయినను వైశ్యము నెల్ల మొదల నఃపిరిని.

నే గీ. వొచ్చి పట్టి కుండలు : సురుగఁగలదె

విమతిదుర్వారవృత్తభంజం : గములకెల్ల

భువనకరితరాజశే : భరునిదైన

పేరు లిలబోయ నిశ్చయ : పేరు గాజె.

(అంత రోహిణీ మూర్ఖుడవలసి లేమును)

దమ—కా! అంతపురంబున కేగుదము కమ్ము. మిశ్రిమా! రాజశే
ఖరా! నీవు నిజనిమిదనే యుండుము.

(అని దమదు రోహిణీతో నిష్క్రమించును.)

రాజ—(అక సమవంకః జూచి) అదిగో భానుం దన్తగిరి జేరి. నే నిట
కలుసుటవసవరము. (అని రాజశేఖరుడు నిష్క్రమించును.)

ఇది తం చ మూంక ము

శ్రీరః.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము

వ స్థాం క ము.

ప్రభమరంగము—ఘోరారణ్యము.

[సుధాకర వికారములు ప్రవేశింతురు]

సుధా—విశ్రాంతి, వికారదా, వైష్ణవ సేవలకు వాహనవోత్తము
దీనికే రాజనగరము బోవేయించుమనవి తెలుచెన. మనము
వెంటనే పోయి వానిని కలిసికొనవలయును.

విశా—సఖా, ఇప్పుడే మన మిటనుండి బయలుదేరుట బహుదుష్ట
టము చూచుము.

ఉ. చిక్కుల తెల్పి మాసె మృగ + తివ్రనినాదములు తెలంగెను
జక్కగ నెరిటన్ గల్గి + చీటి కిమ్మెను భీకరాటవిన్
గ్రక్కునఁ జోవఁగా మనకుఁ + గన్నులు కావఁగ రావు గాన నీ
చక్కిని నిద్రజెందుము + పమ్మరి వేకువఁ జోద మిమ్మెయిన్.

సుధా—విశ్రాంతి! మనము భయము నెక్కపార నిద్రంగూలిన
క్షూరమృగములచే హనిపంథించెను. కావున నీవు ముందు
పరుచుము. నేను మేల్కొనియుండెద.

విశా—సఖా! నీవు కాంతుడై యున్నది, ఇంచుకవడి నీవు నిద్ర
పుము. నేను మేల్కొనియుండెద.

సుధా—విశ్రాంతి! అట్లుగాదు వినుము.

9. మును పిచ్చ మేల్కొనంగా

నరయగ నొంటరిని నూరి • వేమేల్కొన్నన
మనసిజాడు పంచోరముల

గొనియుండెను నాకు సుక్తి • గొను మీపు మురున.

విశా—అట్లులైన రాజకుమారా ! పిచ్చ బహుజాగ్రత్తగలిగి యవగ్రహ
త్తుడైన మేల్కొని ముండుము. నే నావలనృతముగ్నిన
నించుకవడి నిద్రించెద. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

సుధా—ప్రళాహోహో, తూర్పున చంద్రుడను మునుచున్నది.

10. పొద్దుకడల • మాకపభావకు, రంగంబునతి నిమి • రమకురెడతి

పొద్దుకడల దివ • మల్లపింజనము, రాత్రి నైయాపిత • రాగళాం

భాగంబు బడపడి • వదలంబు మాట్టు, కరణి రేఖ నాది • నామసింది

వికప వింబుభాతి • నొడవి పొక్కుతిగర్భ, కుక్తియైతాళం • న్నూర్తియవర

తే.గి. గలంకనెచ్చెంబుల దోహ • కర్మియవరగ, దమ్మినిచోలులకు చక్రిందంబులకు
గుండెల్లవ నువ మాచింజనమనకు, విరహంబు నేవచంబుంజు నడలెంబు.

అత్తా, నే నీమోహభరంబు నెలునైకును. విరహానందవ దోహా
గుం కరుణనేదా నీవికి నోహాదు కనుక నీయ నాకకమయ్య
మిటిను,

నే నీ కుంక నారాళం కంభోద • నిలిగివట్టి

నాదబంబులు గొనివచ్చి • పాంథమృతయ

మర్మముల నెల్ల నహియుండు • మత్స్యరము

నేది వెదకెల్లుచుండేరే • యెండమిషను

(అంత విశారదుడు మేల్కొని లేచివచ్చి)

విశా—అత్తా ! మిత్రీయా ! నీ వతివిశ్రాంతింకర మృగ నియతైన
నిష్క్రమించుకుండితివి కదా.

ఉ. ఈయెడ వేగుబాక్క యుండు • యుంచె గుటిరయలెక్కి కొమ్మలో
కోయని కోడిప్రాలులు • గూయగనాగె మురుక్కిశోరముల

హాయిగ వీచుచుండెను వి + హంగకలప్యనముల చలంగ నే
మోయిసఖుండ! చూడుమరుగోదయమయ్యెను: దూర్బుధిక్కువన్
ఎంతవనిచేసితిని. చూడుము.

ఉ. తైరవము ల్బుడింగ దమి + కంబున: దమ్ములు పంతసించెనున్
చార లద్వక్యమయ్యె దివి + దద్దయు: వేకలు లూడె పాక్కుతీ
పారసనేల్ నెన్నుదటి + చక్కని కుంకుమబొట్టువాగ పొం
పూరెడు కంపుచాయ లరు + గోదయకాలమువందు: బొడ్డికన్.
సుధా—మిలీమా! మన ప్రయాణంబున కిదియ తలయని తలంచెద
చూడుము.

ఉ. భూపతి కేయియుంతయును + బొట్టుగ వాధుని గాంచ కా ర్తయై
వేపట: తెందు లేమనలె + విష్ణుతమంబున మంచుకొంగుచే
గాసిలు మోము: గట్టికొని + కంబహితున్ గవలేక నమ్మి చా
భాసిలు నిపుఁభాతమున + భామసమాగమనోత్సకార్తయై.
[అంత దమినుడు బ్రవేశించి]

దమి—యవరాజవంద్యమా, సుధాశరా, మనము పాంచాలదేశము
సమీపించితిమి. పరాజయపరాభవానలంబుచే మగ్నమందెన
మాగ ధుండును దక్షమహిపాలండును నిన్ను బంధింపంగోరి
లినిధప్రయత్నములను కేయిచుండ నాబ్రోత్సహంబున రోహి
ణీకన్య కోరికకోరికపై యామితు స్వయంశరోత్సవము జరిగింప
నిశ్చయింపఁబడినది కావున శీఘ్రంబుగఁ బోవుదము రెండు
అదిగో సూర్యోదయం బగుచున్నది. చూడుము.

చ. కలువలకాయ కక్కుభని + కాయము తొట్టలఁదాయ నీకలుల
బలువిడివాయ నతులెడఁ + బాయచు: గూరలుగూయ దీపికా
కళిలకాంకితాయ నల + కంబుల స్వకసంపదేయ పం
ధులు లేన బాకరాయ నలె + తొండవ బ్రహ్మకృతమందకన్.

సుభా—నవా, నమనా, ప్రత్యర్థులను మే మెట్లు బాహులుగ పురి జేసెనను మనమందఱమును మాకు వేషములం ధరించి పుర ప్రవేశంబు చేయుట మేలని తలంపెద.

దము—మందెది. అట్లునే చేయవగు కాని మిమ్ముల గౌరవింపదగు ప్రయత్నముల జరిగింప నుండునని నే జూయెదను. (అని నమన నుడు నిష్క్రమించును.)

సుభా—మిత్రమా! విశారదా, మాన మాశనలుకు జలాశయంబున గుంఠి మారు వేషంబులను ధరింతుము రమ్ము.

ద్వితీయరంగము—రాజాస్థానము

[అంత దక్షిణుని రాజు, మారుతి, అన్యదేశాగతులగు జూనశేంకులు స్వయంస రాస్థానులంబు బ్రవేశించుచున్నారు.]

దక్షు—భూజనులారా! నేడు వాభాగ్యవయప్రభావంబున మీ పంటరాజు బృందంబు నొక్కచో జూడగంటి కృతార్థుండవైతి.

జూనశేం—రాజా! జగన్మోహవాంఛితైన మీకుమారముని మోహల తాబడ్డలను మేమందఱ నొక్కచో గూడఁజూడఁజూరమే?

దక్షు—ధర్మాధతులారా! నాకుట్టి అంబుదేవర్షి మారో నొక్క భావరతుమాయని వరించును. అప్పు దిశరాలైన ధరణీవరు లలంకర వాత్సల్య భావంబుచే నధూపరుల వాశీర్వదించు కాన్ధించెద.

రాజు—రాజా! మీశనూజరక్షము కుంఠిలవయోమానూజుల యాదీని వరించినచో నేమలులనే జరిగించెదము.

దక్షు—(జూనశేంకు) మంద్రిశ్శిరా! వాకుమారమునియొకడు రాజు కడనె కారణ మేమోశనా.

మాను—దేవా ! అశోకులూరిని దోడ్కొని వచ్చుటకు పుణ్యాలగ
వాజసంబుల పండితుండు అదిగో దళుతుడు నిటుల వచ్చుచు
న్నాడు.

(అంత దళుతుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

దళు—(దర్శనమిచ్చి) దళునా ! నాకుమారముని పూర్ణాలంకృ
తురాలై వచ్చు చుండెనా?

దళు—చిత్తము దేవా నచ్చెలులుచును నిప్పుడే బయలుదేరి వచ్చు
చున్నాడు.

మాను—దేవా ! అదిగో చూడుము:—

శ్రీ. గీ. రక్క-చరిత్ర యులతోడ + రేణుంగు
గదియఁబోయెను రోహిణి + గాంత యగు
మణియు సరపాలలోకన + స్వహవాత్మ
మవగ రోహిణి సఖులతో + నదిగో వచ్చె.

(అంత రోహిణి ప్రవేశించుచున్నది.)

దళు—(రోహిణిని వీక్షించుచు) దగ్గరఁ జేర్చి) వీయార్యుగా ! శ్వు
యంబు సమయమైనది ఈవచ్చిన రాజలోకంబు నల్ల నీవు తా
గుగ వీక్షించి నీకష్టము గలిగినవాని వరించి నానిమిడలో నీ
పుష్పరూరమును గీలిపుము. (అనియొక పుష్పలదంక చేతికిచ్చు
చున్నాడు.)

రోహి—(పుష్పరూరమును గైకొని రాజపథ వనలోకి పుచ్చుచు.)

దళు—చూచుటి! నీవుకూడఁబోయి ప్రత్యేకంబుగ నారాజవరులనీరా
మొనుగడికి నాపరమ్ము.

మాను—చిత్తము. చిత్తము (అని యాశోకులూరిని వెంటబొద్ది)
వీరాక్ష ! చూడుము.

ఈ శాస్త్రము వ్యవసాయమునకు రంజితపాదపదమొకటిగా నున్నది.

నీలకంఠవాగదాని + లేదనెల మెల్లలమోంది వాసునా

మేలికటాబు గట్టి నటి + మునుతనుమృతి నెప్పు పొంజ్జియా

చాలవేగియ్యఁ దీరఁ భవి + వార్యవరాశియు వాని గోమరి.

కోహి—(తనలో) ఈరంజితగోళియు గర్వపంపింతును నగుటకు
వీరిం జూడరాదు.

(అని తొలగిపోవుచున్నది)

మారు—రాజానా ! వీరిని జూచుము.

ఈ రాజకూటుమందు నల + రా జభిరూపభద్రులును రా

రాజా శరీరకాంతి నును + రాజా బరాశిమొనుగు పంపిగా

రాజును దానమందు యువ + రాజును వైభవమందు దేవతా

రా జననోత్ప న్నిమగధ + రాజును జూచితే రాజశేఖరుగ.

కోహి—(తనలో) రణభీరువును దుర్మదాంధుఁడగునగు నీతండు కడకు

బును బరాజయంబు నుండి వచ్చిన దేవచ్చవము. కావున వీరి

ముగముజూడరాదు. (అని కోపముతో తొలగిపోవుచున్నది)

మారు—కోమరీ !

జనకోలి—చాలిమై గనుగొంటి కాశీన + పంకజాకరదంతి భూ

చాలకొనుగిను మావర్జిత + భావజూతుకు వైభవ

ద్యులఁ దాంధ్రమహీధపుండును + దివ్యశిలియునైన నీ

చాశిభూకతి జూచు వీరం + కన్యకల్పినిలోచనా

కోహి—(తనలో) అతిమన్వననాపకులును రణభీరువులు నగు వీరిని

నరంకు జూచునెం దిచ్చగించు. (అని తొలగిపోవుచున్నది)

మారు—కమలాక్షి !

ఈ అయిదిరిచండ్రున + మావృతపద్మదిగంభయమున కో

భాయతపత్రురారుఁ డన + భూక్తియు దర్శితకోరచండుమన

ఉ. ఓధరాశీ! యేల యము + సెయ్యెనా దివ్యగంబుది శీత్ర రా
జాధిని నీకమాజను న్న + యోవరను నిష్కవేత సింహాశ
క్త్యాధకనూనచే నిడి న్న + పావనసంబులవచ్చి యిట్లు పు
ష్పభస్మలంకతో లలిత + చిందిరి నైవహుఁ బోవనిర్దుతు.

దము—అః! ఏమి! ఎంతవనితరిగను! (అని మహారోషముతో వండ్లి
పెట్టెను గొలుకుచు ఓరోరిరావడ్రోహి! క్షత్రియకులపాం
సవా! యేమిరా, నీదిట్లు శ్రీంతుమిగాని నెఱుంగి సాహసిం
చితిది? ఇత్రుని నిన్నును చేసెదనో భూమము.

(అని మహారోషుని చేయులట్టుకొని యవలించుచువచ్చెను.)

మధా—(గరంబు దిగిదిగొని రోషఘూర్ణమానతారకుండై వండ్లి పెట్ట
వెను గొలుకుచు) ఓనరపాలకులకలంకులారా!

ఉ. మృగ్వికడింగ నల యిదె + దోర్బలవృత్తి నటించి వేడ్చ నో
విల్లుగ బూనియున్న పృథి + వీరమలార! రణంబులో మయుఁ
చేర్చుగఁజేసి రాక్షసది + భగ్గ గ్రహింపుచెదఁ గన్య వంతిగ
జెల్లున నేవరిం గడియఁ + జేరఁగ చూడుదు నాపొరానముఁ.

(అని యందఱు గలంగుటలు భవద్భంగకారముఁ జేయి రోహిణీ
మూర్ఖిల్లుచున్నది.)

దము—ఓనరవంశసహధ్యములారా! నామధ్వలకట్టి మహారాక్షసము
రాల్లె యున్నయది దూర తిట్లు మారణోత్సాహములై వీరా
దేశంబులు బ్రేరేటింపుచుండిన నీమ పోరాములను నిలుపు వా
లదు. కావ్యనవీనిపుటికాంతింపుడు దూకు ననున్నులించెను.

రాజము—ఈ దూరరాధముని సంపాదించినఁగాని కాంతిఁబొందఁజాలము.
(అని నీరాదేశమున నొకయంబు పాలించి విల్లెక్కడి, ముఖా
లకుని దగ్గరి) ఓరోరి మానవాధిపతి!

ఉ. నివృత్తిగ దివ భరః + సేవకులందఱు జూచుచుండ ని
 స్తేవిధిచైన నేను సమః + యుచుండఁ జంపియఁ బొట్టుకల్పి ని
 ప్రియలదాల్చు నాయుతురః + వెచ్చనినక్తురు ద్రావి పెండ్లికిన్
 బ్రోవుచుటండు నోయెద న + రించెడఁ గన్మకఁ జూప దుర్మతి.
 మధా—ఓరి ! నివాసమా ! నిప్రసంగవాదాలా ! ఏమనిరా ప్రియ,
 చుంటిది ? ఇదిగో నీమనము సవతుదము శేషక మామము
 (అని వరలోనికల్పి పైకిదిసి యులికింపుడు) ఓరి తులనా !

క. భూతప్రేతకావసంభుములకుఁ + బూర్ణంబుగా మిమ వి
 బ్యాసితేయఁగఁ జూప మోతులువ ! మ + క్షర్యాంభ! నిష్ఠిపుడ
 కాళాపి గడతేరు నిల్వ విట ని + నా! సిగ్గులేడో నిమగ్
 తతిప్రీతిని ద్రోశఁ తేయన భునా + జగ యము ల్కానన
 (అని యుద్ధమునకు మొనయుచున్నాడు.)

జయ—ఓహో! సౌధవరులారా! కాంతింపుడు, కాంతింపుడు.
 అన్నన్నా! ఏతయొకద్రోవము తిట్టించెను వానట్టి గాధ మూ
 ర్కావరవసురాలైయున్నయది. ఏరందలు దారుణ రణోత్సా
 హులై విఘ్నభించుచున్నారు. ఇంక నెట్లోగదా. (అని సన్నిహి
 తవర్తులను చెరికల్పియలతో) ఓపుగ్యాంగవలారా ! విశర
 వీగోనిరి నర్తిగానిపోయి యంతిపురంబున కయనింపఁజేసి,

మ. అలరులపువ్వును భ్వరచి + నట్టి మనోహర హంసమాలికా
 కలమునఁ బంజరేసి విరి + దమ్ములపీచుచు పై హిమాంబువుల్
 జలుకుచు మేన భండవము + శిష్యుగఁ బూయుచు చెంతఁజేరి రం
 జలు మృదులంపుపల్కులకు + శిష్యుచు శిష్యుడు శ్రేష్ఠ సేవలన్.
 మమనా ! నీవుకూడ వీరిపాటనేని తగుదికిచ్చి లోనఁపుడునుము.

జయ—దిక్తము. దిక్తము (అని చెరికల్పియలు దాను రోహిణి నక్తు
 గాని నిష్ఠిమించు చున్నారు)

(అంత గగనమునకుఁ బోయి భక్తి)

గంధ—ఓహా! దేవతాశాసనములు రాజాధిపతులారా! ఏల మహారాజు
నిష్కారము నుండి సహజములై కరుణించునదియెడల ?
కాంతిపుండు, కాంతిపుండు, ఓ దేవతాశాసనా !

ఉ. పూర్వభవంబునందు బహుః పుష్కలం నీవు వృక్షాల నీరి నీ
యర్చనలందును గని మః పరావృత్తల జేసము కోలుకొని గం
ధర్మముమీను నీరినా ? తిరుగుకొని పరివృత్తంబు దృ
శ్యములొనలుపులును : కామనిమోహమున నెరిగింపబడినా ?
క. కావున శంకితుల నీ

భావనాపునకు నీదు : పట్టి నెఱుంగి వృ

ద్వీపర సల్పము వేయె

వై వాహిశకుభము నీరు : పర్థిలును రెండు.

వడు—అహాహ ! సభ్యులారా ! వింటిరా గంధర్వవరుల పలుకులు?
జేవతాశాసనములు నిష్కార్యం బవశ్యకరమృతంబు కోరెడు.
మాయాభిప్రాయ మీది ?

సభ్య—రాజా ! నీ వింతనూతియు సంతయుండు నీశుభకర్మంబును
శీఘ్రంబుగ నెరవేర్చుము. జేవతాశాసనానొన్నతులగు నీవభూ
వరులు దిరానురాగవైభవసమృద్ధులై వర్ధిల్లుగలరు.

రాజ—రాజా ! మాయాపులగు గంధర్వులపలుకులు విశ్వసింపకుము.
మతియధిర్వంబును విదవాదకుము. న్యాయము, దలంపుము.
(అని సుధాశరునితో యుద్ధమునకు మొనరుచున్నాడు.)

వడు—ఓహియారా ! మారు జేవతాశాసనానొన్నతులగు నీవభూ
వరులయొద్దంబు జేయెడు. అందు జయలక్ష్మిం జేసివచ్చి
పురుషుండ వాకుమారమునిని తానె వర్ధిల్లుండు.

రాజు—యందొక (అని సుధాకరునితో) సుధాకరా!—మీవు పొరుగున
గలవాడైతే నవో నాతో వ్యాయముద్ధము చేయ వేరొక
బహుశ్రేణియునకు కట్టు లేనిచో నోడితి ననుము.
సుధా—ఓం వృథాభిమానీ! కమ్ము ఈనాటి కత్తి శేషము దీర్చి
శృతాబ్ధి పయ్యెద.

(అని సుధాకరుడు రాజు శేఖరుని చెయిపట్టి తోడ్కొనిపోవుచున్నాడు.)

దశు—సభాధ్యక్షులారా! మీరుకూడ వయదేసి చని వారియుద్ధం
మున వ్యాయావ్యాయములు విమర్శించి ధామ.

సభ్యు—మందొక (అని సభ్యులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దశు—కుంతిపుంగవా! నాపురికికారక్షణమునకు దగ్గిరైతొక్కచా
రములు జరుగుచుండెనా? అకోమలిమూర్ఖ యిపు డెట్టిస్థితిలో
చుండెనో తెలియరాదు.

మారు—జేనా! అధిమూర్ఖ కృమిగ్రుమున దెలిపితియలవచ్చు
త్రైలోకపచారములనల దగ్గిరైవుచున్నదట. అదిగో దమ
మును గట్టులనే వచ్చుచున్నాడు.

[అంత దమముడు వ్రేనేళించుచున్నాడు]

భూ—దమవా! నాపట్టి మూర్ఖ యిపు డెట్టిస్థితిలో మున్నవో తె
లుము.

దమ—మది క్షణము, జేనా! విరుగదు.

శి. భూకొలనుదన + కలికలేపకమున, కలకలబోయిన సెలవో + యెరికితమున
త్రుమగుజవ్యాకరణము + కనుభ్రమ బూజుంకల, గడగిన తెంప గుంకొంకలదెడల
మీర తోమజతాళ + వృంధంబులను వీర, వినిన గృధ్రయ + తోమచా
వరవిధిగొల్పె + జంతు, బండర, శేతు, బాస గుంటులటంచు + వాడదమంచు
జే. గి. కలకలన చురిపట్టెరు + చిలక శేఖరి, యెక్కు సెంతయొప్పికడకము తెంచు
కొన వాస్తవికమునై త్రొక్కచా, మును కృమము మూర్ఖమున దెలియబుండె.

[అంత విజయోల్లాసముచేత సుధాకరుడు సభ్యులతో కృతజ్ఞుడై
చున్నాడు.]

సుధా—రాజేంద్రా! న్యాయముద్ధులైన పూర్ణవిజయూషణ వచ్చిరి.
ధర్మమార్గానుసారముగ మీకుమారీమణిని వాకొసంగవలయు.
దత్తు—అన్యంధయుద్ధమున రాజశేఖరుడు విహతుడయ్యెనాదేమి?
సుధా—దేవా! రాజశేఖరుడు ధర్మరంగనలహంసు నఖిలమీది దీనం
బునకరిగియున్నాడు.

దత్తు—అన్నవ్వా! ఎంతవని తెలిగెడు.

తే. స. దివతరస్మేహభావంబు : గరిమజూప
వచ్చి వాపుతీకాన్వయం : వరమునకుడు
కలకటా! నీవు వరలోక : గతుడైనతె
కదవమున నోడి రాజశే : ఖరసఖుడ.

అయ్యయో! ఏనిది నేనెల యుద్ధయనకు మునయుడేసిరి.

[అంత నంతరిక్షమునుండి యోధుని]

గగనవాసీ—రాజా! కరించినదానినై చింతింపకుము రోహిణీసుధా
కరుల కిదివఱకే గాంధర్వ వినాహుయున్నది.

దత్తు—ఇశమనము కాలవిశంబనము చేయరాదు. మూరుతి! శుభము
వహార్తము నిర్లబ్ధులకు మూహార్తములరావినైనను. ఈశుభ
వర్తమానంబును సంపాద్యింప ధరావరీసుగ్రాహకు రక్షాకర
మహారాజుగాని కేటంగింప వారులను బంపుము. తక్కుంగల
బాధువర్గంబులకెల్ల సంభావనప్రాయకంబుగ శుభశేఖరుడు
వాసియొప్పుడు. మితీయు.

కా. అవద్యులయ కౌరికొనినటులా : ఈ రోహిణీకే సంపాద
ద్యపాధ్యక్షుడునును కోరుటను వే : విస్మయభుండాభ్యుమర
సాప్రేంపంక మదావళంబునయు శుం : ధర్మిల వై నాహికం
దేశారు ద్విమతంబు బాటుముననుర : తృప్తింగనంగన మురివ.

మారు—చిత్తము చేచా: (అని మారులి నిష్క్రమించుచున్నాడు)

సభ్యు—రాజా ! నీ దిప్పటికి వచ్చినయెడము (అని సభ్యులు నిష్క్రమించుచున్నాడు)

దము—(దమకునితో) దమనా ! నీవు నాకు మహాపరాధిని. ఏమిద్ది నకు నీయుంటు దీర్చజాల. ఇట్టిమహాపరాధానమయం బెన్నటి శ్రేయశా మోరునని స్వప్నములందైన దలంచితి నే ? ఎన్నటినైన నీమేలు మునుపజూలుచునే ?

చిత్త—చేచా ! వినుండు.

చ. దమకుడజగారు నేకు మును 1 తల్లినికాసి యనేజేకములే
కొమముగనంచరించి తుడి 1 గ్రమ్మిటవద్దియు పెండి శోహినీ
కమలకళామలాగ్ని నిజ 1 కాంతునిరోయుగఁ బోయి నేటికి
నుమతరతే నీవృథా 1 మానని దెచ్చిన చిత్తశేకుడగా.

దము—ఓహోహో ! చిత్తశేనా ! ఎంతకాలమునకు నిర్ముఁ దిరుగఁ బోదగలిగిరిరా ! బహుకాలము పరజేకవాసముఁ జేయుచు నన్నియిడుమలం గుడిచియుంటివోకరా. నీవు శీఘ్రంబుగ నంతి పురంబునకుఁజని నీరాశ్రయశ్రయంబానక్షిత్ నిరీక్షించుచుం దెను నీతల్లిని బాచిరమ్ము.

దము—చేచా ! నేదివలకే నాబహుని శోహినీకన్యకకును గనబడి యుంటి.

దము—మంచిది. అటులైన నీవు ఖనికలిచ్చికాదనరులవానించి పెండ్లి పండిళ్ళ నిర్బంధఁజేయుము. ముఱియొ,

చ. పగదము మంచియుర్తియుము 1 వన్నెపసిందియుఁ గూర్చితీరుగా
జగిలిగిత్తరణంబులను 1 తెల్లవగఁ గట్టుదు భూనికంబులన్

[అంత వికారమును బ్రేక్షించి]

వికా—దేవా, నీవరచాధిపతిని ముక్తముగఁగొనివుడు ! (అని పాదములపై వ్రాలిచున్నాడు.)

రత్నా—వికారవా! కుమించితి. లెమ్ము.

[అంత దశమపాఠము ముగుసెను బ్రేక్షించుచున్నాడు]

దశు—(రత్నాకరుని సమీపించి) మహారాజా ! మనముభయమును

పూర్వకైరంబులం దిగవారి యన్యోన్యసంబంధభాంధవ్యంబు

(అంత బంధురమైతి) మండలయునని వాకోరక. అట్టివాడు

ప్రబంధగుర్వ నాముద్దుకూతుఁడనుకోదలుగాఁ గైకొనుడు

రత్నా—మిత్రమా! దక్షిణపీఠవా ! ఇంతకు మేలెక్కడి? నీవంటి

వానితో వియ్యమందులకన్న నాకు నేతరకు భాగ్యమబ్బునే?

(అని కలకన్నమంబుల చన్యోన్యమైతి) బ్రేక్షించుచున్నారు.)

దశు—(రత్నాకరునితో) మహారాజా ! వివాహముంబడును బ్రేక్ష

ించుము రంభ.

రత్నా—కుందా! (అని సమీపము వివాహముంబడును బ్రేక్షించు

చున్నాడు.)

రంగము:—వివాహముంబడును.

[మౌనమునను వివాహములు జాగ్రత్తగాఁగి ర్వాదంబులును తెలంగ

రోహిణీ నుభాకరుని సుదేవు పుష్పహరమును

గీరించుచున్నది.]

దశు—(నుభాకరునివగ్గటి) రాజకుమారా ! మున్ను నీమహిమను

కురైయుంగఁ జాలక నీమోక్షం నేనునొనక మహాభద్రాధంబులనెల్ల

సైరించి రావుతిరారత్నంబును బరిగ్రహించితిని. ధన్యుడనైతి

చుటియు,

శ. సారీరత్నము నీకొనంగిరిని భూ శ నాభాత్మజా! నీవు మం
చారోద్యమమహాట నిండును-శపాం శ ఈ మల్లెరివారు ద
ద్యారంబీవునహించియిచ్చుచును శ శ్రీ శ్రీశ్రీ-మితార్థంబుల
నీరక్షిరమలట్ల మీరునునుడి శ నిత్యామరాగంబునన్.

(అని రత్నాకరునితో) మహారాజా !

శ. పాంకముమీఱు బూర్వభవ శ పుణ్యవశంబున మిమ్మువోలు ని
య్యంకునిగంటి గావున శ్రీ శాశ్వతజైతి వధూవరు ల్పదా
యంతిరిలేనిచైత్రీ వెల శ యో భవివర్ధిం దీవనంబున
మంకువగా నొనంగెడ శ శ హా! వృత నీరినమాదరింపుమా.

(అంత రోహిణి మామమః బ్రగనిల్లుచున్నది.)

రత్నా—ఓన్ను మారత్నమా ! ఈసుధాశకుండను వాసత్కుల దీవము
నీగుణశీలస్నేహపేరితలై బహువిధంబులుగఁ బ్రవ్వరిల్లెను.

శ్రీమ—(పురికిశ కలిపే)మచే దగ్గఱఁజేర్చి) పురికికారత్నమా!

శ. కలికిరా! నీవు నీవతియు శ గాధవరస్పర రాగపూర్ణులై
యలనుచు భూరిరాజ్యనిధి శ వాన్వితులై తిసరాని పుత్రులగా
బలుపురగాంచి కీర్తిగని శ ఛాఘాత భక్తిని వత్తమామలన్
బలుమచు సేవలంపనిన్ శ భాసెలుచు న్నము విడఁజాకుమీ.

రత్నా—దక్షమహీధవా! నీయే భగవత్కృతాత్మంబున మనకోరికలన్ని
యు నల నేరినవి ఇంక నేమి కావలయును.

శ్రీమ— మామిని.

నీతిగనిధర శ నీ వతులంజలు శ నమ్మనిరాజ్యము లేలవ తెన
భక్తతిగ మేఘుఁ ద శ కుండనువృష్టిని శ గల్గఁజేయ ఫలోన్నతమా

శ్లో॥ తలమందుపఁ మావెపు లభోధిఁ మానమెఱుఁబుల వట్టిలుచుగా
కాఁగితిగ నాథనిఁ నందుని నిక్కలభ త్తిరునింపుచు నుండవలెన్.

KKనవాణి—రథాస్తు. రథాస్తు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

КСД.

ఇది శ్రీమద్వేంకట రమణాచార్యులు వ్రాసిన
 రసబంధుర కవిత్వమై ఖరప్రవీణాను ప్రబలమూర్తి కాండిల్యసనోత్తి
 కవిశ్రవణాత్మకులకలకార్ణవరాజైరవమంత్రీ వేంకటరత్న
 సుపుత్ర వింకమాంచాగర్భశుక్తియైతాఫల వివిధ
 విద్యజ్ఞవిధిభేదము వేంకటకృష్ణనామిభేదము ప్రసీదా
 తైవ రోహిణీ సుధారవిజయంబును నాట
 కంబున పర్వయును పద్మాంకము
 పూర్వార్థము

DHA000004826TEL

National Library,
Calcutta-27.

మావద్ద వెలకు దొరకు గ్రంథములు

- 1 సంగీతకృతిదర్పణము—మారు కృతులు వదైరాలు
స్వరవరచిహ్నగ్రంథము (మూర్ఖులు బ్రెండు) ... 1. 8. 0
డిటో (క్యాలికో బయలుకు) ... 2. 0. 0
 - 2 సంగీతకృతిదర్పణము—2వ భాగము. సంగీతవిద్యా
ములు కాగలండుల కనేక పాఠములుగలవు. ... 2. 0. 0
 - 3 ప్రగ్రంథములు రెండుంటి పూర్తి క్యాలికో బయలుకు
చేతన కోరి 18 3. 0. 0
 - 4 స్వరరత్నముధానిధి—చర్లము లాఖరుచరణ కావల
సిన పాఠములు గలవు. ... 1. 8. 0
 - 5 రోహిణీసుధాకరివిధియము—6 అశముల చక్కది
నాటకము. ... 0. 12. 0
 - 6 రోహిణీసుధాకరివిధియము—6 అశముల చక్కది నా
టకము ... 0. 12. 0
 - 7 సుధవాన్తరము—6 అశముల చక్కది నాటకము 0. 12. 0
 - 8 శశిశ—6 అశముల చక్కది నాటకము. ... 0. 12. 0
 - 9 సుధవాన్తరము—సుగ్రహము స్త్రీలు పాట
పాడుటకు సూక్ష్మమైనది ... 0. 8. 0
 - 10 స్వరాజ్యసాగర్వరసైవము—(పద్యములు) ... 0. 4. 0
 - 11 గ్రాంథిసాదేకము—(పద్యములు) ... 0. 4. 0
- మావద్ద యింతియైన నవలలు, నాటకములు వదైరాలు కలవు, కా
లాను కోరినవానికి ఉచితముగా పంపబడును.

పారుతూడి సుబ్బారావు యే కన్సు.

కాశీనాథ.